

Opdrachtgever

Divosa

Opdrachtnemer

CAB Groningen

Onderzoek

Einddatum – 14 juni 2012

Categorie

Werkwijze en dienstverlening

Divosa-monitor 2012 - deel 1

Conclusie

Dit eerste deel van de monitor van 2012 laat zien dat 2011 de boeken ingaat als het jaar van het megatekort. Door de recessie en de stijgende werkloosheid hebben sociale diensten het budget voor bijstandsuitkeringen met maar liefst 675 miljoen euro (17%) overschreden.

Behalve de financiële situatie van sociale diensten belicht de Divosa-monitor ook:

- > het klantenbestand van sociale diensten, met inbegrip van in- en uitstroomredenen
- > de besteding van de gemeentelijke re-integratiegelden
- > recente ontwikkelingen rond de Wet werk en bijstand

De combinatie van bezuinigingen en politieke wispelturigheid maakte het werk van sociale diensten in 2011 ingewikkeld. In 2012 zal dat niet anders zijn. Het beste advies lijkt dan ook: stug doorgaan en focussen op wat nog wel kan.

Bron: Divosa

Link naar bestand

<http://www.onderzoekwerkeninkomen.nl/rapporten/7hbtq4yk>

MONITOR

Divosa-monitor 2012 - deel 1

Denken in kansen

Over sociale diensten en
participatiebevordering

www.divosa.nl

Divosa

Net als zijn collega-controllers zag Theo Dijkstra van de Gemeente Groningen zich geconfronteerd met een aanzienlijke tekort op het uitkeringsbudget.

Divosa-monitor 2012 - deel 1

Denken in kansen

Over sociale diensten en
participatiebevordering

De Divosa-monitor 2012 is een co-productie van
CAB-Groningen
En Divosa

Inhoud

Dankwoord	6
Voorwoord	7
Analyse Divosa-monitor 2012 deel 1 - Denken in kansen	13
Samenvatting Divosa-monitor 2012 deel 1	20
Inleiding	23
Hoofdstuk 1 - Ontwikkelingen bijstandsuitkeringen	24
1.1 Economische ontwikkelingen	25
1.2 Aantal bijstandsuitkeringen	28
1.3 In- en uitstroom	35
1.4 Preventiequote en volumebeperkende maatregelen	42
Hoofdstuk 2 - Het Buig-budget	46
2.1 Inkomsten	47
2.2 Uitgaven	52
2.3 Aanvullende uitkeringen	57
Hoofdstuk 3 - Klant en participatie	62
3.1 Participatiepositie in beeld	64
3.2 Klanten en hun participatiepositie	66
3.3 Samenloop werk en uitkering	68
3.4 Belemmeringen voor uitstroom	70
3.5 Ontheffingen van de arbeidsplicht	72
Hoofdstuk 4 - Participatiebeleid	74
4.1 Budget voor re-integratie	75
4.2 Activiteiten op basis van bestedingen	81
4.3 Activiteiten naar aantal trajecten	84
4.4 Uitgaven armoedebeleid	87
4.5 Een vooruitblik op 2012	89
Hoofdstuk 5 - Recente ontwikkelingen	92
5.1 De huishoudinkomenstoets	94
5.2 Tegenprestatie	97
5.3 Werkgeversbenadering	98
5.4 Wwnv	100
Bijlage 1	106
Methodologische verantwoording	106
Literatuur	109
Bijlage 2	110
Begrippenlijst	110

Dankwoord

Aan deze Divosa-monitor hebben veel mensen een bijdrage geleverd. Divosa bedankt iedereen die er binnen de vereniging bij betrokken was: de medewerkers van het verenigingsbureau, het bestuur, de Werkgroep Transparantie, de Commissie Grote Gemeenten en natuurlijk de respondenten van deze monitor.

Daarnaast is Divosa dank verschuldigd aan medewerkers van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, het Centraal Bureau voor de Statistiek en UWV. Zij stelden cijfers beschikbaar voor deze monitor en waren een waardevolle vraagbaak.

Voorwoord - Geschiedschrijving over vandaag

Wanneer ik moet uitleggen wat de Divosa-monitor is, zeg ik meestal: het jaarverslag van de sociale diensten. Jaarverslagen zijn de eerste stap in de geschiedschrijving. Degenen die zelf de hand hebben gehad in de beslissingen schrijven op wat er gebeurde. Latere geschiedschrijvers vellen een oordeel. Zij zullen het jaar steeds meer terugbrengen tot een paar belangrijke momenten. Vroege waarschuwingen, waaraan je toen al kon zien dat het misging. Of eenzame zwaluwen die de zomer aankondigden.

2011: een jaar met verlies

Aan het oordeel van historici gaat dat van de betrokkenen vooraf. Hoe zullen wethouders, raadsleden, managers en medewerkers van sociale diensten zich 2011 herinneren? Als het jaar van het megatekort op de uitkeringen: 675 miljoen. Een bizar hoog bedrag. Een jaar eerder vonden we het half zo grote tekort al ongekend. Voor Nederlandse gemeenten is dit verlies een sof van jewelste. Ze moeten het geld uit eigen zak bijleggen. En de tijd dat gemeenten diepe zakken hadden, die is voorbij.

Bijna alle gemeenten gaven meer geld uit aan uitkeringen dan ze binnenkregen: 96% van de gemeenten had een tekort. Achteraf hadden gemeenten natuurlijk nooit moeten instemmen met het bestuursakkoord van 2007. Ze hadden moeilijker moeten doen over de details van de afspraken. Er niet op mogen vertrouwen dat ze er met het Rijk wel uit zouden komen als de afspraken door een economische aardverschuiving onredelijk zouden uitpakken. Want toen verwezen bewindspersonen van SZW gewoon naar de letter van de afspraken. Het is goed dat gemeenten vanaf 2012 weer genoeg geld krijgen om alle uitkeringen te bekostigen. Het Rijk berekent het budget weer aan de hand van het daadwerkelijke aantal uitkeringen.

Hoe zullen klanten zich 2011 herinneren? Sommigen, vooral jongeren, als het jaar dat ze werk vonden. Alle anderen zal het zijn opgevallen dat de sociale

dienst veel strenger is geworden. Bijna de helft van de sociale diensten had al een wachttijd voor jongeren terwijl die pas vanaf 2012 verplicht zou worden. 17% had zo'n zelfde wachttijd ook voor mensen boven de 27. Ook werd het moeilijker om een uitkering aan te vragen. Vooral jongeren werd met klem gevraagd uitzendwerk te accepteren. En wie al een tijdje in de bijstand zat, kreeg te maken met extra controles en meer drang om weer te gaan werken. Maar of strenger zijn nu echt werkt? De eerste analyses op de instroom tonen geen verschil tussen gemeenten die hun beleid aanscherpten en gemeenten die dat niet deden. Blijkbaar heeft de economie veel meer invloed dan we altijd dachten.

2012: een verloren jaar?

2011 is geschiedenis. Maar wat zal er blijven hangen van het jaar waarin we nu leven? Het jaar waarin het kabinet verdween en de problemen bleven. Het jaar van het gedoe en mislukkingen. Het jaar waarin gemeenten de grootste bezuiniging op het participatiebudget te verwerken kregen: een halvering ten opzichte van 2010. Het jaar waarin de omstreden huishoudsinkomenstoets werd ingevoerd en weer met terugwerkende kracht werd afgeschaft. Het jaar waarin de Wet werken naar vermogen met veel energie werd gelanceerd, door de Tweede Kamer werd geloodst en vervolgens plat viel. Het jaar waarin we vervolgens een groot risico liepen om maar te gaan wachten op de verkiezingsuitslag en de vorming van een nieuw kabinet. Niemand die dat wil, maar je ziet de energie weglekken.

En dus kan het maar zo gebeuren. 2012: een verloren jaar.

Dat is geen aantrekkelijk perspectief voor wie zich verantwoordelijk voelt voor het werk van de gemeente. Geen wethouder legt er eer in als de sociale dienst genoeg neemt met dienstverlening die de voortkwakkelende economie en de oplopende werkloosheid niet het hoofd kan bieden. Zelfstandigen zonder werk. WW'ers aan het eind van hun WW. En schoolverlaters met slechte vooruitzichten. Geen afdelingshoofd of directeur kan het zich permitteren

om de financiële gevolgen van die ontwikkelingen gewoon te negeren. En onze klanten, die geen alternatief hebben voor onze hulp, worden er niet mee geholpen als we door hetzelfde te blijven doen steeds meer van hen moeten teleurstellen.

Maar in plaats van wachten op nieuw beleid kunnen we ook zelf onze dienstverlening hervormen en verbeteren. Onbegonnen werk? Misschien moeten we naar onszelf gaan kijken zoals we ook graag naar onze klanten zouden willen kijken. Focussen dus op wat we wel kunnen en wat wel lukte, in plaats van wat niet goed ging. Werken naar vermogen ging altijd over werken met loondispensatie. Die discussie komt vanzelf weer terug. Maar we gaan er niet op wachten

Ik ook van jou

De Divosa-monitor verschijnt in een jaar vol sombere voortekenen. Met zoveel politieke instabiliteit in Nederland en Europa en zoveel economisch slecht nieuws mag niemand er op rekenen dat we alle tegenvallers van 2012 al overzien. Maar we komen er niet door alleen onze kraag op te zetten. Deze tijd vergt een andere aanpak en nieuwe bondgenoten. 2012 is het jaar waarin we ons scherper dan ooit realiseren hoezeer we van elkaar afhankelijk zijn. Het thema van ons Voorjaarscongres is niet voor niets *Ik ook van jou*.

Als het waar is dat we het niet redden zonder onze collega's van onderwijs, welzijn en economische zaken, dan moet dat blijken uit de manier waarop we ons werk organiseren. Als er geen werk is zonder werkgevers, dan moeten we betere werkgeversdienstverlening niet laten stilvallen als de Wet werken naar vermogen er misschien niet komt. Als de verhouding tussen sociale dienst en sw-bedrijf sowieso aan herziening toe is, dan is het fataal als we nu vanwege het uitblijvende herstructureringsbudget pas op de plaats maken. En als de nieuwe wet het uiterste had gevergd van onze betrokkenheid, onze slimheid en ons vakmanschap, dan vergt een wereld zonder die wet – met dezelfde problemen – dat al helemaal. Als werk beter is dan een uitkering, waarom

steken we dan niet meer energie in deeltijdwerk? Als een vaste, volledige baan er even niet inzit, is immers elk uurtje werk meegenomen, vanwege het geld, de ervaring en het zelfrespect dat het oplevert. Hoeveel werk maken we van deeltijdwerk, aangevuld met een uitkering? Hoeveel druk oefenen we uit om ook korte en tijdelijke baantjes te accepteren? Liever vier uur gewerkt dan veertig uur op de bank.

Nee, natuurlijk kunnen wij ook geen ijzer met handen breken. En ook wij hebben te maken met dezelfde beperkingen op de arbeidsmarkt. Maar we moeten onszelf wel afvragen of we wel werken naar vermogen om onze klanten in staat te stellen om tijdelijke baantjes te hebben. De flexibele arbeidsmarkt is een nieuwe realiteit. De vraag is hoe we ons daartoe verhouden. Het wordt tijd om die discussie aan te gaan. Moeten we nog strenger worden? Is de kinderopvang goed geregeld voor alleenstaande ouders die tijdelijk kunnen werken? Kunnen ze ervan op aan dat ze makkelijk weer bijstand krijgen als het baantje stopt? In elke gemeente is er een andere cocktail van regels en werkwijzen. Licht je dienstverlening door, vergelijk die met je burens.

Het oordeel van de historici van straks over 2012 kunnen we nog beïnvloeden. Jazeker, het is een moeilijk jaar. Met minder instrumenten en minder geld veel betere resultaten boeken voor veel meer mensen, dat is uitermate moeilijk. Maar het is ook een reden om onszelf voor te nemen dat het aan ons niet zal liggen. Dat we alle energie en deskundigheid in zullen zetten om resultaten te boeken. Niet straks pas, als een nieuw kabinet zijn beleid bekendmaakt. Maar nu al. En samen. 2012 zal geen verloren jaar worden.

René Paas

Argumentenschema van 'Elk gewerkt uurtje telt'

(Naar voorbeeld van www.watzeggenzenueigenlijk.nl)

Maak tijdelijk of deeltijdwerk voor meer Wwb'ers een haalbare keuze. Geef als sociale dienst de flexbestendigheid van de bijstand permanente aandacht en wacht niet op Den Haag.

De flex-Wwb'er is een feit. Of je het nu leuk vindt of niet....

In- en uitstroom in de bijstand is grotendeels afhankelijk van de economie.

De aan werk gerelateerde in- en uitstroom uit de bijstand komt grotendeels op het conto van flexibel werk (uitzend-, inval- en oproepwerk of kleine banen).

11% van de bijstandsgerechtigden combineert inkomsten uit regulier werk met een aanvullende bijstandsuitkering.

...en dus kun je de dienstverlening er maar beter op afstemmen.

Begin daar waar je invloed ligt, dus bij het evalueren van de eigen dienstverlening. Stel de vraag hoe klantvriendelijk die is voor de flex-Wwb'er. Geef daarbij aandacht aan de relatie met uitzendbureaus en de manier waarop de sociale dienst de uitstroom naar flexibel werk stimuleert en faciliteert. Vergelijk de eigen dienstverlening met die van anderen om daarvan te leren.

Gebrek aan flexibele en goedkope kinderopvang is voor 25% van de bijstandsgerechtigden (alleenstaande ouders) een belemmering om tijdelijk of flexibel werk te accepteren. De invloed van sociale diensten is hier beperkt.

De angst om een of meer maanden zonder inkomen te zitten is een belemmering voor het aanvaarden van tijdelijk werk. Sociale diensten kunnen zekerheid bieden met een vlekkeloze financiële administratie en de mogelijkheid om de uitkering voor langere tijd op te schorten bij het aanvaarden van tijdelijk werk. Het wegnemen van onzekerheid over belastingen en toeslagen is de verantwoordelijkheid van de landelijke overheid.

Flexibel werken is niet voor iedereen aantrekkelijk. Sociale diensten kunnen het lonender maken door inkomsten waar mogelijk vrij te laten en bijstandsgerechtigden te informeren over de mogelijkheden die flexibel werk biedt.

Analyse Divosa-monitor 2012 deel 1 - Denken in kansen: Elk gewerkt uurtje telt

Door Divosa

De bijstand afwisselen met werk is de normaalste zaak van de wereld geworden. Net als een uitkering krijgen als aanvulling op kleine inkomsten. De flex-Wwb'er is een feit. Wie elk gewerkt uurtje vindt tellen, moet ook voor dit type klant de best mogelijke dienstverlening verzorgen.

Het aantal bijstandsgerechtigden groeide in 2011 voor het derde jaar op rij. De teller stond eind december op 316 duizend uitkeringen; drie procent meer dan het jaar ervoor. Jongeren tot 27 jaar vormen de uitzondering. Onder hen daalde het beroep op de bijstand juist. De belangrijkste verklaring is de economie. In de eerste helft van 2011 was er weer ruimte op de arbeidsmarkt. Jongeren die de afgelopen jaren massaal bijstand aanvroegen, kregen daardoor de kans om weer aan de slag te gaan.ⁱ

Sociale diensten hebben de economische opleving als vliegwiel gebruikt. Als er banen zijn, is het zinvol bijstandsklanten te laten solliciteren. En dat gebeurde massaal, zo blijkt uit deze monitor. Niet in de laatste plaats omdat gemeenten grote financiële tekorten hebben op het budget voor uitkeringen. Elke uitgespaarde bijstandseuro was dus welkom. Gemeenten zetten veel meer kortdurende begeleidingstrajecten naar werk in dan de jaren ervoor. En steeds meer sociale diensten intensiveerden hun handhavingsactiviteiten. Van de uitstroom uit de bijstand ging 31% naar regulier werk en 4% naar een opleiding.ⁱⁱ

Vooraf aan de poort is de druk verder opgevoerd, ook al had dat nog geen aantoonbaar effect. Sociale diensten hebben het afgelopen jaar nadrukkelijk gewezen op uitzendwerk – zeker bij jongeren. Dit komt nog bovenop andere maatregelen zoals een strenger poortwachtersbeleid en het invoeren van een wachttijd. Bij de helft van de sociale diensten moesten jongeren al in 2011 verplicht een tijdje naar werk zoeken voordat ze een uitkering kregen.ⁱⁱⁱ Maar het effect van die instroompreventie lijkt in het niet te vallen bij de invloed van de economie.

De flex-Wwb'er is een feit

De uitzendbranche is de belangrijkste werkgever voor oud-Wwb'ers. Tussen 2005 en 2008 vonden vier op de tien bijstandsgerechtigden die weer aan de slag konden daar hun baan.^{iv} Tegelijkertijd is deze branche ook een grote bron van instroom in de bijstand: wie geen of maar weinig WW-rechten heeft opgebouwd komt na baanverlies vaak bij de sociale dienst terecht. 38% van de bijstandsaanvragers zonder WW-rechten komt uit een uitzendbaan.^v Het conjunctuurgevoelige uitzendwerk is een zegen bij economische voorspoed, maar verdwijnt in economisch slechte tijden.^{vi}

De flex-Wwb'er die werk en uitkering afwisselt is dus een feit. Voor sommige uitkeringsgerechtigden zoals hogeropgeleiden en jongeren is uitzendwerk een goede opstap naar een vaste baan. Maar ouderen, allochtonen en mensen zonder startkwalificatie hebben een grote kans om in uitzendwerk te blijven hangen.^{vii} Ook mensen met sociale, psychische en medische belemmeringen blijven moeilijk aan het werk. Net als lageropgeleiden en mensen die zijn aangewezen op seizoenswerk.^{viii} Mensen die moeilijk aan een vaste baan komen zijn ruimschoots in de bijstand vertegenwoordigd, waardoor sociale diensten onontkoombaar draaideurklanten hebben.

Er is nog een type flex-Wwb'er. Voor één op de tien bijstandsgerechtigden is de uitkering een aanvulling op inkomsten uit betaald werk.^{ix} Het gaat om mensen die kleine baantjes hebben en daarmee weinig verdienen. De sociale

dienst vult hun inkomen aan tot het bestaansminimum. Sommigen van hen hebben noodgedwongen een kleine baan op oproep- of invalbasis. De rest kiest voor deeltijdwerk omdat de zorg voor kinderen of medische klachten fulltime werken onmogelijk maken.^x Deze groep is eigenlijk nog betrekkelijk klein als je bedenkt dat maar een op de vijf bijstandsgerechtigden die gaat werken in een voltijdbaan aan de slag gaat.^{xi}

Flexwerken in de bijstand: het kan...

Flex-Wwb'ers vormen dus een groep om rekening mee te houden. En die groep mag best groter worden, zo is inmiddels de denkwijze bij sociale diensten. Elk gewerkt uur vermindert de aanspraak op bijstand. Bovendien helpen korte en tijdelijke banen gemeenten hun participatiedoelstellingen op een andere manier te bereiken dan via uitstroom naar duurzaam werk. Al geeft het wel meer werk op de uitkeringenadministratie.

Voor sociale diensten is het daarom steeds belangrijker de dienstverlening af te stemmen op de mensen die in deeltijd werken of regelmatig in- en uitstromen. Dat lukt al aardig. De inspectie SZW deed er vorig jaar onderzoek naar. 71% van de gemeenten kan de uitkering opschorten als iemand tijdelijk werk aanvaardt. Dat betekent dat de uitkering na afloop ook weer makkelijk hervat kan worden. 62% van de gemeenten geeft de inkomsten uit tijdelijk werk gedeeltelijk vrij, zodat werken loont voor de periode dat de vrijlating duurt.^{xii}

...maar is nog niet altijd even makkelijk...

Maar er zijn ook obstakels. Een groot probleem blijft de kinderopvang. Die is te duur en te inflexibel voor mensen die afhankelijk zijn van onregelmatig werk met wisselende werktijden en lage inkomsten. En dat staat volgens driekwart van de medewerkers van sociale diensten het aanvaarden van flexibel werk in de weg.^{xiii} De bijstand bestaat voor een kwart uit alleenstaande ouders die gebaat zouden zijn bij toegankelijke en flexibele kinderopvang.

Een ander probleem is de financiële onzekerheid.^{xiv} Hoe snel kun je weer een uitkering krijgen als het tijdelijke werk weer voorbij is of als je een maand minder uren werkt? Volgens 44% van de medewerkers van sociale diensten is de angst voor ‘administratieve vertraging’ een belangrijke belemmering om flexibel werk te accepteren. 49% noemt bovendien de onzekerheid over toeslagen voor huur en zorg. Gaan die omlaag als je werk accepteert? En hoe zit het dan met de belasting of de afbetaling op schulden? Allemaal prangende vragen voor mensen met een inkomen op het bestaansminimum. Sociale diensten moeten daarom de zekerheid bieden dat mensen *snel en probleemloos* het bedrag krijgen waar ze recht op hebben. Anders blijft de financiële zekerheid van een bijstandsuitkering (ook al is dat zekerheid op bestaansniveau) aantrekkelijker dan het accepteren van tijdelijk werk.^{xv}

...of aantrekkelijk

En loont het om te werken volgens medewerkers van sociale diensten? 68% denkt dat tijdelijk en flexibel werk minder aantrekkingskracht heeft als bijstandsgerechtigden er niet financieel op vooruitgaan. 53% meent dat flexwerk minder aantrekkelijk wordt als iemand al inkomsten heeft uit zwart werk. Gemeenten mogen de inkomsten uit tijdelijke baantjes tot een bepaald bedrag vrijlaten, maar ten hoogste voor zes maanden. Voor alleenstaande ouders is er meer ruimte om de inkomsten vrij te laten.^{xvi}

40% van de medewerkers van sociale diensten denkt dat bijstandsgerechtigden flexibel werk afwijzen omdat ze liever doorzoeken naar passend werk. En 26% zegt dat flexwerk onder bijstandsgerechtigden een lage status heeft. Sociale diensten hebben geen standaardaanpak voor klanten bij wie de wens naar een vaste baan het accepteren van tijdelijk werk in de weg staat. Ze beoordelen per geval of iemand een sanctie krijgt. Dat is goed zolang het maar gebeurt op basis van een professionele afweging.^{xvii} Het vraagt een getraind oog en kennis van de context om te zien of die houding gerechtvaardigd is.^{xviii}

Betere dienstverlening voor de flex-Wwb'er

De flexbestendigheid van de bijstand vraagt permanente aandacht, want juist de flexibele schil van de arbeidsmarkt biedt kansen voor bijstandsgerechtigden. Werken, ook tijdelijk of in deeltijd, zou voor meer Wwb'ers een haalbare en aantrekkelijke keuze zijn als er meer wordt gedaan om de huidige belemmeringen weg te nemen.

Sociale diensten die de dienstverlening voor flex-Wwb'ers willen verbeteren, kunnen zich het beste richten op de zaken waar ze invloed op hebben: de eigen processen, regelgeving en werkwijze.

Voor sociale diensten die de eigen dienstverlening willen evalueren en verbeteren, vormen de volgende vijf vragen een goed startpunt: (1) Zijn onze contacten met uitzendbureaus op orde? (2) Stimuleren onze medewerkers het accepteren van flexibel werk? (3) Hebben we een feilloze administratie die onregelmatig werkende bijstandsklanten financiële zekerheid biedt? (4) Geven we de mogelijkheid de uitkering op te schorten bij het aanvaarden van tijdelijk werk? (5) En bieden we mensen die deeltijdwerk accepteren de mogelijkheid tot vrijlating van inkomsten?

Stel de vragen, vind de antwoorden en vergelijk ze met anderen. Er valt altijd wat te leren.

- i Zie paragraaf 1.1 en 1.2 van deze monitor.
- ii Zie paragraaf 1.2, 1.4 en 4.3 van deze monitor.
- iii Zie paragraaf 1.4 van deze monitor.
- iv Tanis et al. (2012) *Cliëntstromen in de Suwi-keten 2005-2008*. Rotterdam: Seor, p.28. Ook CBS vond dat de uitzendsector in de periode 2000-2008 de grootste werkgever was voor Wwb'ers. Ruim 80 duizend mensen vonden vanuit de bijstand werk als uitzendkracht. CBS (2012) *Bewegingen op de Nederlandse arbeidsmarkt 1999-2008*, Den Haag: CBS, p.31. De cijfers zijn niet één op één te vergelijken. CBS meet of iemand die in september van het ene jaar werkt het jaar daarvoor een bijstandsuitkering had. Hierdoor vallen korte uitzendbaantjes gedeeltelijk buiten de peiling. Ook kan iemand een uitzendbaan accepteren nadat de uitkering al eerder om een andere reden (bijvoorbeeld samenwonen, opleiding) is gestopt. Seor onderzoekt waar mensen direct na uitstroom terecht komen en meet over een andere periode. Meer onderzoek dat de uitzendbranche als grootste werkgever kenmerkt: Kenniscentrum UWV (2012) *UWV Kennisverslag 2012-I*, p.27. en Inspectie SZW (2011) *Flexibele arbeid en uitstroom*, nota van bevindingenparticipatie-11/07, Den Haag: Inspectie SZW, p.16.
- v Tanis et al. (2012), p.23.
- vi Vanuit het uitzendwezen, de welzijnssector en de zakelijke dienstverlening is veel uitstroom naar inactiviteit (waaronder de bijstand), CBS (2012), p.36. Omdat het uitzendwezen en de zakelijke dienstverlening conjunctuurgevoelig zijn, zal er meer uitstroom zijn wanneer het slechter gaat met de economie, CBS (2012), p.9.
- vii Zie bijvoorbeeld Vermeulen et al. (2012), *Arbeidsmarkttransities van uitzendkrachten in de periode 2007-2010*, ITS Radboud Universiteit Nijmegen, p.18, Tanis et al. (2012), p.25 en Kenniscentrum UWV(2012), p.27.
- viii Inspectie SZW (2011), p.33.
- ix Zie paragraaf 3.3 van deze monitor.
- x Een kwart van de bijstandsgerechtigden is een alleenstaande ouder (bijstandcijfers CBS-staline december 2011). Ruim een kwart van de bijstandsgerechtigden heeft fysieke belemmeringen (zie paragraaf 3.4 van deze monitor).
- xi Tanis et al. (2012), p.28.
- xii Inspectie SZW (2011), p.38-41.
- xiii Inspectie SZW (2011), p.39.
- xiv Inspectie SZW (2011), p.39.

- xv De gedragseconomie (wetenschappelijke discipline die psychologische inzichten gebruikt om economische keuzes van individuen te verklaren) bracht het volgende aan het licht: "In het algemeen hebben mensen een grote voorkeur voor zekerheid. Zo laten mensen opties waarvan de kosten/opbrengsten zeker zijn veel zwaarder (onevenredig zwaarder) meewegen dan onzekere kosten/opbrengsten." Dit heet het zekerheidseffect. Dijk, van en Zeelenberg (2009) De (ir)rationaliteit van de beslisser. In: Tiemeijer, Thomas en Prast (2009) *De menselijke beslisser. Over de psychologie van keuze en gedrag*. WRR: Den Haag, p. 34.
- xvi Vrijlating was in 2011 maximaal zes maanden toegestaan voor deeltijdwerk dat bijdraagt aan de arbeidsinschakeling. In de op 1 januari 2012 gewijzigde Wwb mogen alleenstaande ouders met kinderen tot 12 jaar daarna nog eens 30 maanden een vrijlating krijgen.
- xvii Inspectie SZW (2011), p.29-39. De afweging kan in de praktijk nog beïnvloed worden door de ervaring van individuele klantmanagers. Professionalisering en intervisie kunnen meer eenheid in de beslissingen brengen.
- xviii Vooral ouderen zouden minder geneigd zijn om naar flexibel werk te zoeken. Misschien zijn ze minder gemotiveerd omdat ze weinig kans hebben door te stromen naar een duurzamere baan.

Samenvatting Divosa-monitor 2012 - deel 1

Bijstandsuitkeringen

- > In 2011 is het aantal bijstandsuitkeringen (Wwb/Wij) met bijna 9.000 uitkeringen gestegen tot 315.680. Dat is een toename van 2,8%.
- > Waar alle andere leeftijdsgroepen nog een stijging laten zien, is het aantal uitkeringen van jongeren onder de 27 jaar in 2011 met 3% afgenomen.
- > De meeste nieuwe bijstandsuitkeringen hebben te maken met werkloosheid: 16% van de nieuwe uitkeringen wordt toegekend aan werklozen die de maximale duur van de WW hebben bereikt en 15% aan werklozen zonder WW-rechten. Verder bestaat 6% van de instroom uit schoolverlaters.
- > Drie op de tien uitkeringen stoppen omdat klanten aan het werk zijn gegaan op de reguliere arbeidsmarkt. Daarnaast heeft 5% van de klanten gesubsidieerd werk of een baan met loonkostensubsidie gevonden.
- > Om het bijstandsvolume terug te dringen hebben sociale diensten in 2011 verschillende middelen ingezet: aanscherping van het poortwachtersbeleid (44%), extra handhaving (39%) of een wachttijd voor klanten onder de 27 (30%) of boven de 27 (12%). Een ander deel van de sociale diensten deed dit al voor 2011.

Ten slotte hebben sociale diensten tijdelijk werk onder de aandacht van hun klanten gebracht. Steeds vaker starten ze de bemiddeling naar werk direct bij aanmelding om zo een uitkering te voorkomen. Tot nu toe is het effect van deze instrumenten nog niet zichtbaar.

Het Buig-Budget

- > In 2011 hebben gemeenten samen het Buig-budget voor gemeentelijke inkomensvoorzieningen met 675 miljoen euro (17%) overschreden.
- > 96% van de gemeenten had een tekort. 62% verwacht over 2011 een Incidentele Aanvullende Uitkering (IAU) aan te vragen en 16% is van plan vanaf 2011 een Meerjarige Aanvullende Uitkering (MAU) aan te vragen.

- > De gemiddelde prijs per uitkering in 2011 is 14.436 euro per jaar. Dat betekent dat gemeenten per uitkering 2.000 euro eigen geld moesten bijpassen omdat het budget tekort schoot.

Klant en participatie

- > Bijna een derde van het klantenbestand van sociale diensten heeft werk; betaald (14%) of onbetaald (17%).
- > Sociale diensten delen 47% van hun klanten in op de onderste twee treden van de participatieladder. Dat betekent dat ze een laag participatieniveau hebben.
- > 11% van de bijstandsuitkeringen is een aanvulling op een eigen inkomen uit werk.
- > Ongeveer 80% van de klanten heeft belemmeringen om aan het werk te gaan zoals een lage opleiding of lichamelijke beperking.
- > 27% van de klanten heeft een ontheffing om te werken.

Participatiebeleid

- > In 2011 zijn gemeenten minder gaan besteden aan re-integratie. Met de forse bezuinigingen op het werkbudget van 2012 in het vooruitzicht lijken ze voorzichtiger en spaarzamer te zijn geworden.
- > Het grootste deel van het werkbudget (38%) werd ingezet voor begeleidingstrajecten naar werk. Daarnaast gaat er 21% naar gesubsidieerd werk en 19% naar loonkostensubsidies.
- > Sociale diensten hebben ruim 124 duizend re-integratie activiteiten ingezet. Ook in het aantal activiteiten heeft de activiteit begeleiding naar werk de overhand.
- > Re-integratie wordt steeds meer uitgevoerd door de gemeente zelf of andere aan gemeenten gelieerde instellingen. Private organisaties nemen 40% van de re-integratieactiviteiten voor hun rekening.

Recente ontwikkelingen

- > De huishoudinkomenstoets heeft extra werk opgeleverd voor sociale diensten, doordat ze bij 35% van de huishoudens onderzoek moesten doen naar het gezinsinkomen.
- > 35% van de sociale diensten gaat uitkeringsgerechtigden om een tegenprestatie vragen; bij de helft van de diensten was dat nog onduidelijk.
- > Vrijwel elke gemeente heeft al een plan voor werkgeversbenadering, meestal in samenwerking met UWV-Werkbedrijf, andere gemeenten en het sw-bedrijf.

Inleiding

In 2011 is de Nederlandse economie voor de tweede keer binnen twee jaar in een recessie beland. Sociale diensten hebben daarom weer een zwaar jaar gehad. De groeiperiode in het begin van het jaar was niet voldoende om het bijstandsbestand te laten krimpen. In 2011 is het aantal Wwb- en Wij-uitkeringen voor het derde opeenvolgende jaar gegroeid en weer terug op het niveau van halverwege 2005. De slechte economische vooruitzichten doen vermoeden dat de bestanden ook de komende jaren nog zullen groeien. Tel daarbij op de langdurige onzekerheid over nieuwe wetgeving en het is duidelijk dat ook 2012 een moeilijk jaar zal worden.

Met de Divosa-monitor 2012 brengen we in beeld hoe de bestanden zich in 2011 ontwikkeld hebben en welke activiteiten sociale diensten hebben ondernomen op het gebied van re-integratie en participatie. Uiteraard laten we ook zien wat dit gekost heeft en waar budgetten ontoereikend bleken. Daarnaast geeft deze monitor alvast een korte vooruitblik op de wijzigingen in de Wet werk en bijstand (Wwb) in 2012 en een indicatie van de omvang en opbouw van de onderkant van de arbeidsmarkt. Met de Wet werken naar vermogen (Wwnv) zouden gemeenten in 2013 verantwoordelijk worden voor al deze doelgroepen, maar eind mei is besloten dat de Wwnv niet doorgaat.

Deze monitor is grotendeels gebaseerd op de resultaten van een enquête onder managers en directeurs van sociale diensten in Nederland. Daarnaast hebben we gebruik gemaakt van gegevens van CBS, CPB, het ministerie van SZW, Kenniscentrum UWV en van de Wsw-statistiek. Aan de enquête deden 114 sociale diensten mee, die samen 182 gemeenten vertegenwoordigen. De monitor geeft op landelijk niveau een representatief beeld. Een uitgebreide responsverantwoording is te vinden in bijlage 1.

Hoofdstuk_1

Ontwikkelingen
bijstandsuitkeringen

Ontwikkelingen bijstandsuitkeringen

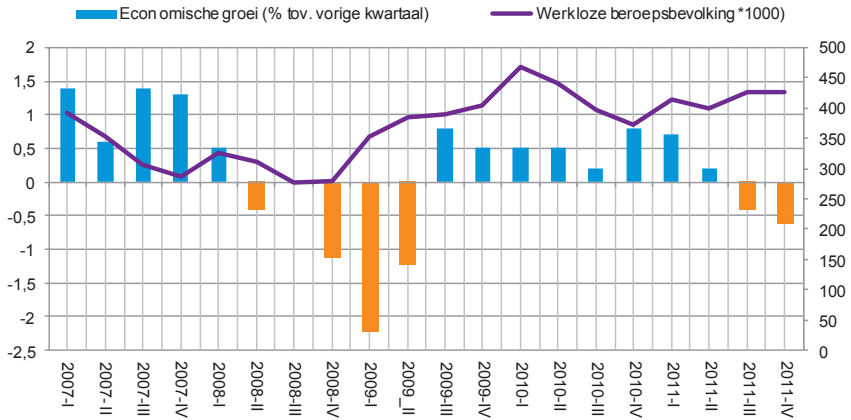
Onder invloed van de verslechterde economie zijn er in 2011 bijna 9.000 bijstandsuitkeringen bijgekomen. Bij de meeste nieuwe gevallen gaat het om werklozen voor wie de WW afloopt (16%) of die geen recht hebben op WW (15%). Van de uitstroom gaat 5% aan het werk in een gesubsidieerde baan of met loonkostensubsidie en 31% in een gewone baan. 15% van de uitkeringen stopt vanwege verhuizing uit de gemeente. In de nabije toekomst lijkt het aantal bijstandsuitkeringen alleen maar verder toe te nemen. Het CPB voorspelt de komende jaren verslechtering van de economie en verwacht in 2012 19.000 extra uitkeringen.

Om het bijstandsvolume terug te dringen hebben sociale diensten in 2011 verschillende middelen ingezet: aanscherping van het poortwachtersbeleid (44%) extra handhaving (39%) of een wachttijd voor klanten onder (30%) of boven de 27 (12%). Ten slotte hebben sociale diensten tijdelijk werk onder de aandacht van hun klanten gebracht. Steeds vaker starten ze de bemiddeling naar werk direct bij aanmelding om zo een uitkering te voorkomen. Tot nu toe is het effect van deze instrumenten nog niet zichtbaar. Wel speelt het poortwachtersbeleid waarschijnlijk een rol bij de daling van het aantal jongeren met een bijstandsuitkering.

1.1 Economische ontwikkelingen

In het voorjaar van 2011 heeft de economie een korte opleving gehad, maar daarna kwam de recessie weer terug. De gevreesde 'dubbele dip' is een feit. Door deze recessie en extra overheidsbezuinigingen liep de werkloosheid weer op.

Figuur 1. Economische groei en werkloosheid

Bron: CBS

2012-2015: eerst krimp, dan licht herstel economie

Het Centraal Economisch Plan 2012 van het CPB gaat uit van een krimp van 0,75% van het bruto binnenlands product (bbp) in 2012. De Nederlandse economie presteert matig omdat hogere pensioenpremies, lagere pensioen-uitkeringen, restrictief overheidsbeleid en dalende huizenprijzen zorgen voor oplopende werkloosheid en lage consumptie. Pas in de jaren daarna verwacht het CPB licht herstel: een groei van het bbp van 1,25% in 2013 en 1,5% in 2014 en 2015.

Meer werklozen en uitkeringen

Het aandeel van werklozen in de beroepsbevolking zal de komende jaren verder stijgen en daarmee ook het aantal mensen met een bijstandsuitkering. Volgens het CPB stijgt het gemiddeld aantal gemeentelijke uitkeringen (Wwb/Wij, laoz en laow) met 19.000 in 2012 en zelfs met 30.000 in 2013. Ook het UWV kennisverslag van maart 2012 spreekt de verwachting uit dat er in 2012 meer niet-werkende werkzoekenden en meer WW-uitkeringen zullen zijn.¹

¹ Kenniscentrum UWV (2012) *UWV kennisverslag 2012-1*, Amsterdam: UWV.

Tabel 1. Economische kerncijfers Nederland

Nederland	2009	2010	2011	2012 (raming)	2013 (raming)
Groei bbp	-3,5%	1,7%	1,2%	-0,75%	1,25%
Groei werkgelegenheid in arbeidsjaren	-0,7%	-0,3%	0,3%	-0,25%	0
Werkloze beroepsbevolking als percentage van beroepsbevolking	3,7%	4,5%	4,5%	5,5%	6%
Wwb, laow, laoz (in duizend personen)	278	308	326	345	375

Bron: Centraal Economisch Plan 2012

Steeds meer doorstroom van WW naar bijstand

UWV stelt ook vast dat het aantal doorstromers van de WW naar de Wwb de afgelopen tien jaar is gegroeid tot 25.000 in 2011.² Het aandeel van WW-instromers in de bijstand verdubbelde hiermee van 4% tot 8%. De toename van doorstromers is vooral het gevolg van de impact van de kredietcrisis en in mindere mate van de verkorting van de maximale duur van de WW in 2006. Het gemeentelijk bijstandsbeleid beperkte de instroom juist. Vooral mannen, alleenstaanden, jongeren en laagopgeleiden komen vanuit de WW in de bijstand. De instroomcijfers over 2011 uit deze monitor laten overigens nog geen sterke toename doorstromers vanuit de WW zien, zie hiervoor paragraaf 1.3.

UWV voorspelt dat het aantal doorstromers in 2012 oploopt tot 30.000. De belangrijkste oorzaak hiervoor is de lange duur van de kredietcrisis: voor veel mensen die in 2009 in de WW kwamen loopt de uitkering in 2012 af. Daarnaast komen er dan weer nieuwe WW'ers waarvan een deel ook weer zal doorstromen naar de Wwb.

² Zie ook: Kenniscentrum UWV (2012) Doorstroom van WW naar bijstand 2001-2012, *UWV-kennismemo 2012-1*, Amsterdam: UWV.

Uitzendbaan belangrijkste opstap naar werk...

Volgens UWV komt 30% van de werkzoekenden die bij hen staan ingeschreven aan de slag via uitzendwerk. Een CBS-onderzoek naar de periode 1999-2007³ laat zien dat het al langer zo is dat de meeste bijstandsgerechtigden via een uitzendbaan aan het werk gaan.⁴ Volgens de UWV-gegevens heeft 72% van de mensen die gaan werken via het uitzendbureau een jaar later nog steeds werk. 30% heeft zelfs de overstap kunnen maken naar een reguliere baan, vooral hogeropgeleiden, jongeren en vrouwen.

...maar voor sommigen tijdelijke oplossing

Andere flexwerkers zijn een jaar later niet meer actief. Het grootste deel hiervan is weer werkloos en valt terug op een uitkering.⁵ Dit gebeurt vooral op het moment van een neergaande conjunctuur. Flexwerk zorgt dus ook voor instroom in een uitkering wanneer het even niet goed gaat met de economie. Vooral de onderkant van de arbeidsmarkt wisselt tijdelijk werk af met periodes waarin ze een uitkering hebben.

1.2 Aantal bijstandsuitkeringen

Van 1 januari tot 31 december 2011 verstrekten alle sociale diensten samen 315.680 Wwb/Wij-uitkeringen aan personen onder de 65 jaar.⁶ Dat zijn er bijna 9.000 meer dan een jaar eerder, een stijging van bijna 3%.

3 CBS (2012) Bewegingen op de Nederlandse arbeidsmarkt 1999-2008. CBS, Den Haag, p. 9-37.

4 Op plaats twee tot en met vijf staan de welzijnssector, de detailhandel, de zakelijke dienstverlening en de schoonmaak. Ook vanuit de welzijnssector en de zakelijke dienstverlening belanden veel mensen in inactiviteit (uitkering of pensioen).

5 Een kleinere groep stopt met werken vanwege het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd

6 Sinds 2010 wordt de Wwb voor mensen van 65 jaar en ouder uitgevoerd door de Sociale Verzekeringsbank (SVB). Deze uitkering valt niet meer onder gemeenten en komt in deze monitor niet aan de orde.

Tabel 2. Bijstandsuitkeringen (Wwb/Wij <65)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aantal bijstandsuitkeringen	300.950	273.980	258.780	280.800	306.980	315.680
Ontwikkeling per jaar	-8,2%	-9,0%	-5,5%	8,5%	9,3%	2,8%

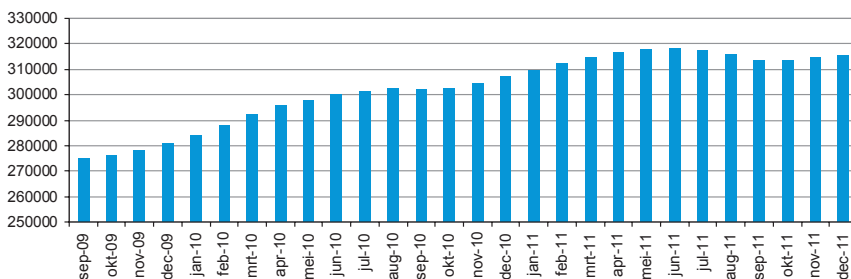
Bron: CBS

Veranderingen bijstandsvolume volgen ontwikkeling economie

We zien dat het bijstandsvolume over de jaren met enige vertraging op de economische crisis reageert, die sinds 2008 de werkloosheid heeft doen toenemen. Waar het bijstandsbestand in 2008 nog in omvang afneemt, zien we vanaf 2009 een toename die in 2011 aflakt.

Wanneer we de ontwikkeling in 2011 van maand tot maand bekijken constateren we een groei van het aantal bijstandsuitkeringen tot juli. In de maanden augustus, september en oktober is er een lichte daling, daarna groeit het bestand weer licht.

Figuur 2. Absolute aantallen bijstandsuitkeringen per maand (Wwb/Wij <65)

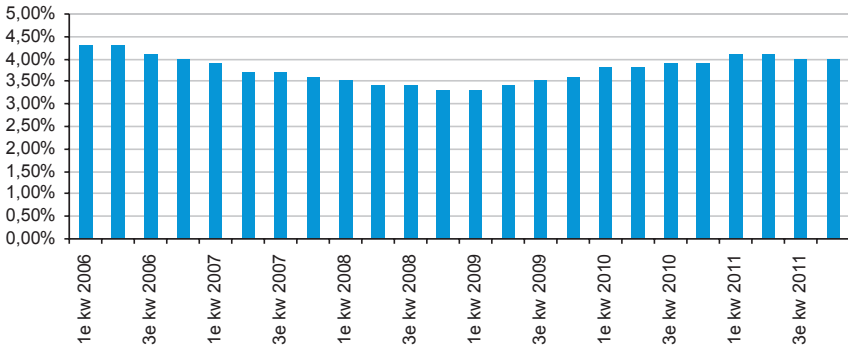

Bron: CBS

Aandeel bijstand in beroepsbevolking stijgt

Over heel 2011 krijgt 4% van de beroepsbevolking een bijstandsuitkering. Over een langere periode is het aantal Wwb/Wij-uitkeringen als percentage van de beroepsbevolking gedaald en vanaf het tweede kwartaal van 2009 weer gestegen. Deze stijging remt in het derde kwartaal van 2011 weer af.

Figuur 3. Kwartaalontwikkeling Wwb/Wij als % van de beroepsbevolking

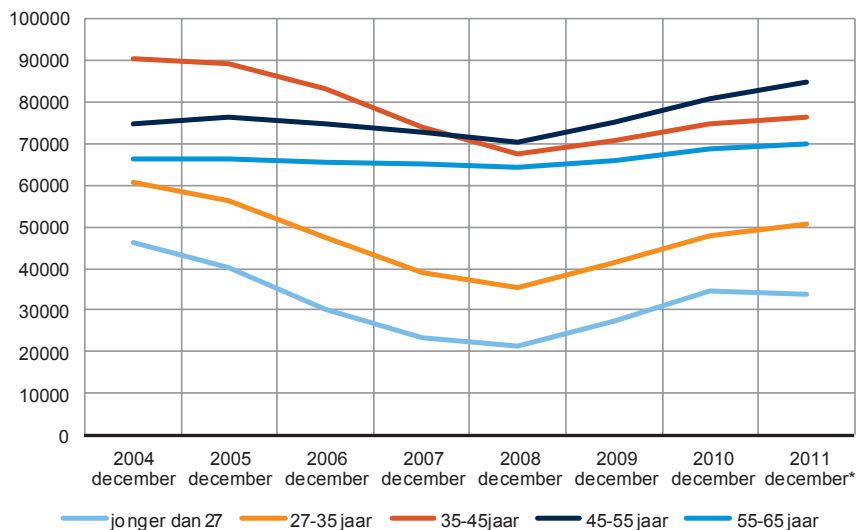

Bron: CBS

Daling onder jongeren

Waar alle andere leeftijdsgroepen nog een stijging laten zien, is het aantal uitkeringen van jongeren onder de 27 jaar in 2011 met 3% afgenomen.

Figuur 4. Ontwikkeling bijstandsuitkeringen naar leeftijdscategorie

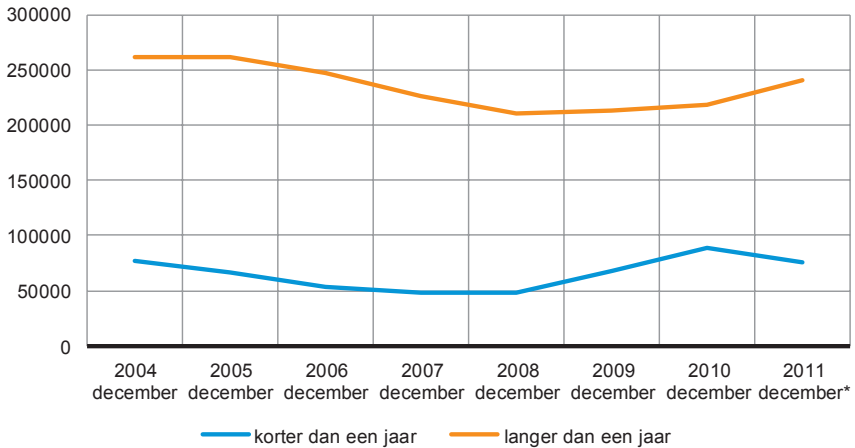
Bron: CBS

Voor deze daling zijn twee verklaringen te geven. In de eerste plaats is er met het Actieplan Jeugdwerkloosheid extra geld gekomen voor het ondersteunen van jongeren. Hierdoor kregen jongeren meer aandacht, bijvoorbeeld in de vorm van een leer-werkaanbod via de Wij. Sommige gemeenten boden jongeren in 2011 een betaalde baan via zogenaamde verloningsconstructies, waarbij de sociale dienst (een deel van) de loonkosten voor haar rekening nam. Daarnaast zetten gemeenten steeds sterker in op poortwachtersbeleid, dat vaak vooral jongeren (in eerste instantie) uit de uitkering houdt. Ook heeft een derde van de gemeenten al in 2011 een wachttijd ingevoerd voor jongeren onder de 27 jaar (zie ook paragraaf 1.4).

Aantal langdurige uitkeringen stijgt weer

De uitkeringen duren weer langer. Het lukt een deel van de mensen die door de crisis in de bijstand belanden niet om binnen een jaar weer op eigen benen te staan.

Figuur 5. Ontwikkeling korte en lange uitkeringen

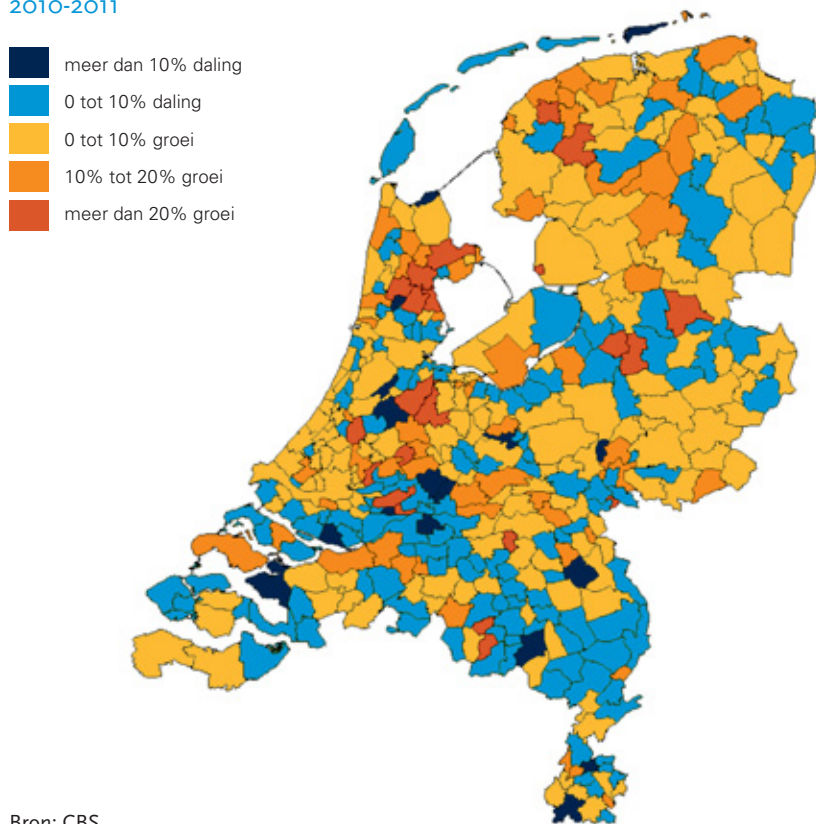

Bron: CBS

Sommige gemeenten gaan tegen groeitrend in

In 2011 is het bijstandsbestand landelijk gegroeid met 3%. In 58% van de gemeenten groeit het bijstandsbestand ook. Tegen de landelijke trend in zijn er vooral in het zuiden van het land veel gemeenten waar het aantal uitkeringen is gedaald (15%) of ongeveer gelijk gebleven (26%).

Kaart 1. Ontwikkeling bijstandsbestand (Wwb/Wij <65) per gemeente, 2010-2011

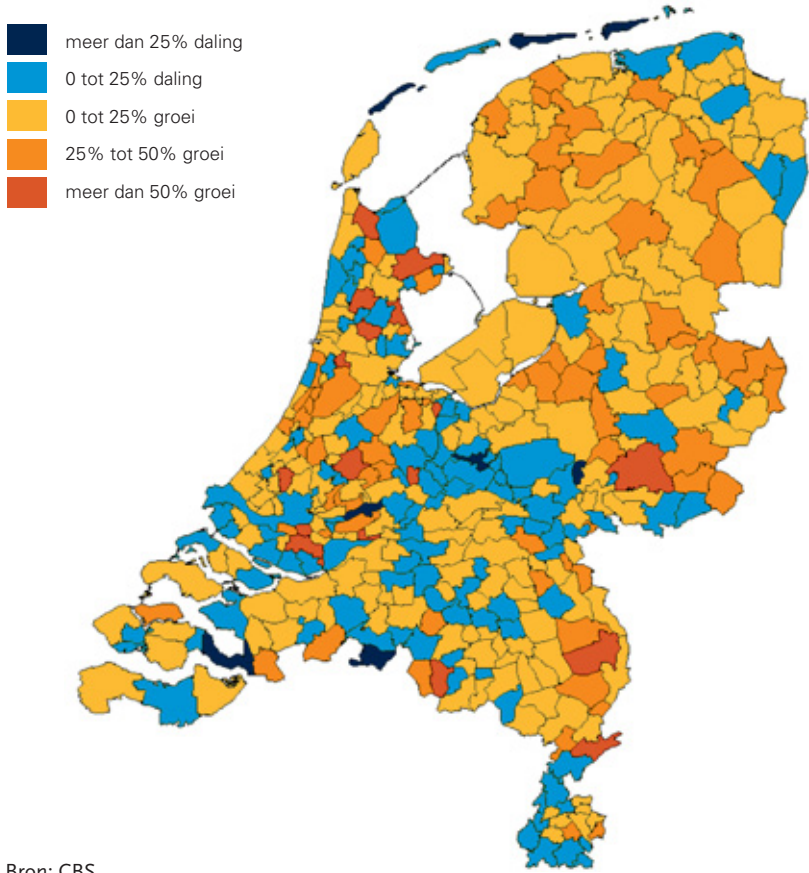
Bron: CBS

Deze percentages per gemeente zijn berekend door vergelijking van de absolute bijstandscijfers van december 2010 en 2011.

Afgelopen 5 jaar groei, met regionale uitzonderingen

Over de afgelopen vijf jaar is het bijstandsvolume landelijk met gemiddeld 15% gegroeid. De meeste gemeenten hebben een sterke tot zeer sterke groei meegemaakt, met uitschieters in Drenthe en Noord-Holland. Toch zijn er ook 22 gemeenten met een daling in het aantal Wwb- en Wij-uitkeringen.

Kaart 2. Ontwikkeling bijstandsbestand (Wwb/Wij<65) per gemeente 2006-2011

Bron: CBS

1.3 In- en uitstroom

Dynamiek

De ontwikkeling van de bijstand kent een grote dynamiek. De jaarcijfers vergelijken de situatie op 1 januari met die op 31 december. Kortdurende uitkeringen die binnen die periode worden toegekend en beëindigd blijven dan buiten beeld. Daarom is het ook interessant te kijken naar het aantal toegekende en beëindigde uitkeringen.

Tussen 1 januari 2011 en 30 september 2011 kenden gemeenten 89.450 nieuwe uitkeringen toe aan Wwb'ers of Wij'ers onder de 65. In dezelfde periode beëindigden ze er 80.400.

Figuur 6. Dynamiek in het bijstandsbestand (Wwb/Wij <65), januari - september 2011

Bron: CBS

Het aantal nieuwe uitkering ligt in 2011 iets hoger dan in dezelfde periode in 2010 en het aantal beëindigde uitkeringen steeg fors.

Tabel 3. Aantal nieuwe en beëindigde uitkeringen in de periode januari-september

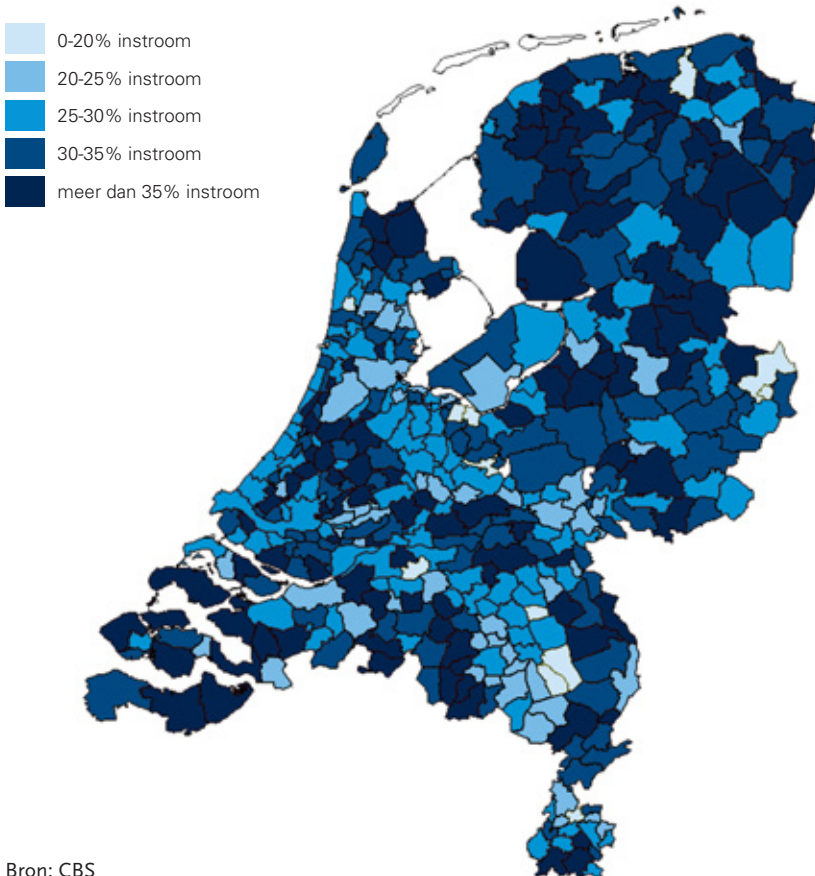
	2009	2010	2011
Toegekende uitkeringen	78.990	88.700	89.450
Beëindigde uitkeringen	59.650	68.200	80.400

Bron: CBS

Regionale verschillen

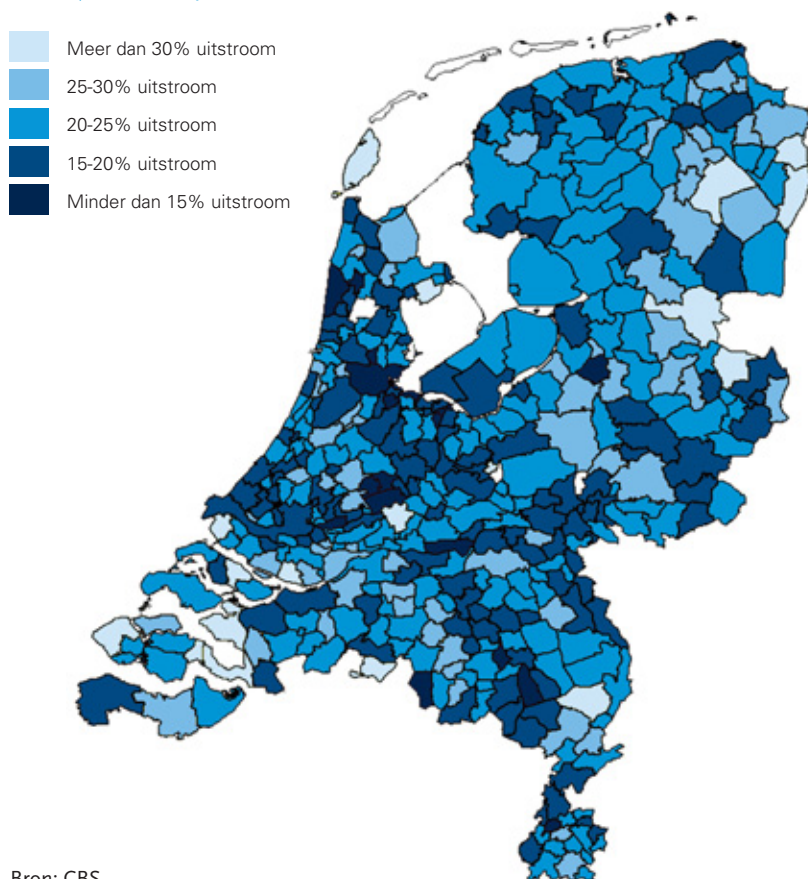
Net als in voorgaande jaren is in Noord-Nederland sprake van een hoge in- en uitstroom in het bijstandsbestand. Utrecht, Zuidoost-Brabant en Noord-Limburg laten een veel minder grote dynamiek zien. Hier is de instroom in de bijstand lager, net als de uitstroom.

Kaart 3. : Instroom Wwb/Wij <65 als percentage van het totaal, januari -september 2011

Bron: CBS

Kaart 4. Uitstroom uit de Wwb/Wij onder de 65 jaar als percentage van het totaal januari -september 2011

Bron: CBS

Instroom vaker vanwege werkloosheid

De meeste nieuwe bijstandsuitkeringen hebben te maken met werkloosheid: 16% van de nieuwe uitkeringen wordt toegekend aan werklozen die de maximale duur van de WW hebben bereikt en 15% aan werklozen zonder WW-rechten. Verder bestaat 6% van de instroom uit schoolverlaters.

Twee derde instroom niet gerelateerd aan werk

Ook kenden sociale diensten uitkeringen toe vanwege niet-arbeidsmarkt-gerelateerde factoren zoals het beëindigen van een relatie (10%), verhuizing naar de gemeente (6%) of het wegvallen van inkomsten (11%). Bij deze laatste categorie gaat het bijvoorbeeld om mensen die alimentatie kwijtraken of hebben ingeteerd op hun spaargeld. Instroomredenen zijn zeer divers en moeilijk te vangen in een beperkt aantal categorieën. Een kwart van de instroom valt dan ook onder de categorie overig. Grotere gemeenten hebben relatief weinig nieuwe instroom door verhuizing of het beëindigen van een relatie. Kleinere gemeenten hebben vaker te maken met instroom van schoolverlaters. Verder zijn er weinig verschillen tussen de grootteklassen.

Tabel 4. Reden instroom in de bijstand als percentage van het totaal, 2011

Waar komt de instroom in 2011 vandaan?	2011 (n=94)	G4+G32 (n=23)	Isd (n=14)	Kleinere gemeenten (n=57)
Einde WW	16%	15%	13%	17%
Werkloosheid zonder WW-rechten	15%	14%	12%	16%
Scheiding/beëindiging relatie	10%	7%	10%	12%
Verhuizing naar gemeente	6%	3%	4%	7%
Generaal pardon van 2007	1%	0%	0%	1%
Schoolverlaten	6%	4%	4%	7%
Einde WIA	2%	1%	2%	1%
Einde detentie	1%	2%	1%	1%
Wegvallen inkomen (zoals eigen vermogen of alimentatie)	11%	12%	11%	10%
Onbekend	9%	1%	16%	11%
Overig	24%	41%	26%	18%

Minder instroom werklozen dan in 2009, maar meer dan in 2007

De instroom in verband met werkloosheid is in 2011 afgenomen ten opzichte van 2009. De invloed van de economische crisis was in 2009 (en 2010) veel groter. In de eerste helft van 2011 ging het juist weer wat beter met de economie en nam het aantal banen toe. In vergelijking met 2007 ligt de instroom door werkloosheid in 2011 nog wel hoger.

Tabel 5. Reden instroom in de bijstand 2007-2011

Waar komt de instroom vandaan?	2007	2009	2011 (n=94)
Einde WW	12%	17%	15%
Werkloos zonder WW-rechten	12%	19%	16%
Scheiding/beëindiging relatie	9%	6%	10%
Verhuizing naar gemeente	9%	2%	6%
Generaal pardon van 2007	6%	5%	1%
Schoolverlaten	3%	1%	6%
Einde WIA	3%	2%	2%
Einde detentie	nvt	nvt	1%
Wegvallen inkomen (zoals eigen vermogen of alimentatie)	27%	25%	11%
Onbekend			9%
Overige			24%

Uitstroom naar werk neemt weer wat toe

Drie op de tien uitkeringen stoppen omdat de klant aan het werk is gegaan op de reguliere arbeidsmarkt. Daarnaast is 5% aan het werk gekomen door middel van een subsidie. Kleinere gemeenten hebben een grotere uitstroom naar (gesubsidieerd) werk. 4% van de uitkeringen stopt omdat de klant een opleiding gaat doen en 15% doordat de klant vertrekt uit een gemeente. Een groot deel van deze verhuizers zal in een andere gemeente weer een uitkering aanvragen. Ten slotte is er een restcategorie van redenen om de uitkering te stoppen zoals het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd,

overlijden, detentie, ontdekte fraude en het krijgen van andere inkomsten, bijvoorbeeld door het aangaan van een relatie.

Tabel 6. Reden uitstroom uit de bijstand als percentage van het totaal, 2011

Waarom konden uitkeringen worden beëindigd in 2011?	Totaal (n=104)	G4+G32 (n=26)	Isd (n=18)	Kleinere gemeenten (n=60)
Regulier werk	31%	29%	28%	32%
Gesubsidieerd werk, loonkosten-subsidie of verloning	5%	3%	2%	7%
School/opleiding	4%	2%	2%	5%
Verhuisd/geëmigreerd	15%	13%	17%	15%
Overig	46%	54%	50%	41%

Het effect van de recessie werd in 2009 zichtbaar door de afname van de uitstroom naar werk. In 2011 trekt dat weer aan. Het aandeel van (gesubsidieerd) werk binnen de totale uitstroom is weer op het niveau van voor de crisis.

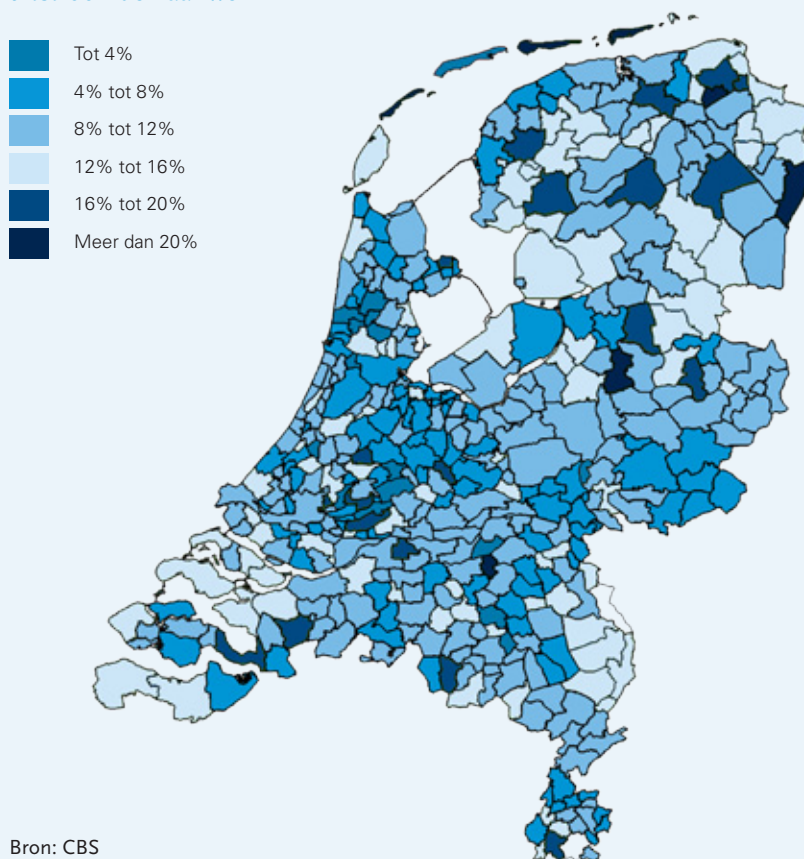
Tabel 7. Reden uitstroom uit de bijstand 2007-2011

Waarom konden uitkeringen beëindigd?	2007	2009	2011
Regulier werk	39%	34%	31%
Gesubsidieerd werk, loonkosten-subsidie of verloning			5%
School/opleiding	2%	2%	4%
Verhuisd/geëmigreerd	12%	14%	15%
Overig	47%	52%	46%

1 op de 10 bijstandsgerechtigden vond werk in 2010

Uit cijfers van het CBS van begin 2012 blijkt dat van degenen die eind 2009 een bijstandsuitkering had 8,9% in 2010 weer aan het werk ging. Tussen gemeenten zijn daarbij grote verschillen. Zo ging volgens het CBS in Maasdonk bijna een kwart aan het werk en in Castricum 2,6%.

Kaart 5. Percentage van de bijstandsgerechtigden 2009 dat in 2010 uitstroomde naar werk

Bron: CBS

1.4 Preventiequote en volumebeperkende maatregelen

Naast het aantal toegekende uitkeringen geeft ook het aantal afgewezen aanvragen een beeld van het werk dat sociale diensten verzetten. De preventiequote geeft het percentage aanvragen voor een Wwb/Wij-uitkering dat niet wordt gehonoreerd. Gemeenten zetten hiervoor bijvoorbeeld bemiddeling of handhaving in of stimuleren het eigen initiatief van de klant. Ongeveer twee derde van sociale diensten in dit onderzoek weet hoe hoog de eigen preventiequote in 2011 was. Gemiddeld was de preventiequote met 31% iets hoger dan in 2010 (29%).

Tabel 8. Preventiequote 2011

Wat was in 2011 uw preventiequote?	Totaal (n=76)	G4+G32 (n=20)	Isd (n=14)	Kleinere gemeenten (n=42)	2010
%	31%	30%	32%	32%	29%

Meer inzet volumebeperkende maatregelen...

Gemeenten hebben verschillende instrumenten om de omvang van het bijstandsbestand enigszins onder controle houden. Behalve om re-integratie (zie daarvoor hoofdstuk 4) gaat het ook om instroompreventie en handhaving:

> Aanscherpen poortwachtersbeleid

Meer dan 80% van de sociale diensten heeft het poortwachtersbeleid verder aangescherpt. Hiermee wordt het voor klanten moeilijker om in te stromen.

> Aanscherpen handhaving

Ruim twee derde van de sociale diensten heeft extra ingezet op handhaving bij bestaande klanten om onterecht ontvangen uitkeringen te stoppen.

> Instellen wachttijd

Veel minder vaak hebben sociale diensten in 2011 een wachttijd ingevoerd voor bijstandsgerechtigden, en dan vooral voor jongeren. Vanaf 1 januari 2012 is in de vernieuwde Wwb een wachttijd van 4 weken voor jongeren onder de 27 verplicht.

> Attenderen op tijdelijk werk en vroege bemiddeling

Ten slotte hebben sociale diensten tijdelijk werk onder de aandacht van hun klanten gebracht. Steeds vaker starten ze de bemiddeling naar werk direct bij aanmelding om zo de kans te verkleinen dat ze een uitkering moeten toekennen.

Tabel 9. Maatregelen om de omvang van het bijstandsbestand te beperken

Heeft u deze maatregelen in 2011 toegepast? (n=109)	Dit deden we al	Hebben we gedaan	Hebben we niet gedaan
We hebben een wachttijd ingevoerd voor jongeren onder de 27 jaar	17%	30%	53%
We hebben een wachttijd ingevoerd voor klanten boven de 27 jaar	5%	12%	83%
We hebben het poortwachtersbeleid aangescherpt (exclusief invoeren wachttijd)	39%	44%	18%
We hebben extra handhavingsactiviteiten ingezet voor het zittende bestand	31%	39%	30%
Anders	26%	42%	32%

... maar het effect van deze instrumenten is nog niet aantoonbaar

Opvallend is dat er geen effect gevonden is van de inzet van instrumenten voor instroompreventie: gemeenten die deze instrumenten in 2011 hebben ingezet, hebben als groep geen andere resultaten op het gebied van instroom in de Wwb/Wij dan gemeenten die dit niet hebben gedaan of al eerder deden.⁷ Ze hebben geen lagere instroom over de eerste drie kwartalen en geen hogere preventiequote in 2011. Ook wijkt de bestandsontwikkeling over heel 2011 niet af van die bij de gemeenten die geen (extra) investering op instroompreventie hebben gedaan.

Op het eerste gezicht lijken de inspanningen van sociale diensten dus geen effect te sorteren voor de groep als geheel.⁸ Wel is het nog steeds mogelijk dat de maatregelen bij een individuele gemeente wel effect hebben gehad of dat de effecten van de maatregelen pas later zichtbaar worden. Vooral nog strookt dit gebrek aan resultaat met de conclusie van het promotieonderzoek van Arjen Edzes dat gemeentelijk beleid maar een heel beperkt effect heeft op de ontwikkeling van het bijstandsbestand.⁹ De instroom in de Wwb/Wij hangt veel meer af van de ontwikkelingen in de economie en op de arbeidsmarkt dan van de aanpak van gemeenten.

7 Om te bepalen of er een verband is tussen preventie-activiteiten en bestandsontwikkeling, hebben we analyses uitgevoerd op de instroomgegevens over de eerste drie kwartalen van 2011 van het CBS, de bestandsontwikkeling in 2011 en de antwoorden van de sociale diensten in de enquête. Hiervoor hebben we eerst de absolute cijfers omgezet in percentages, om de gemeenten onderling te kunnen vergelijken. Vervolgens onderzochten we of er in 2011 verschillen te zien waren tussen de volgende drie groepen:

- > sociale diensten die in 2011 de genoemde instrumenten voor instroompreventie in 2011 voor het eerst inzetten
- > sociale diensten die die instrumenten al vóór 2011 inzetten
- > sociale diensten die niets hebben veranderd aan hun instroompreventie

Bij geen van de analyses was er een significant verband te zien tussen veranderingen in het beleid en de ontwikkeling van de instroom, het bestandsvolume of de preventiequote.

8 Hierbij kunnen we de volgende methodologische kanttekening plaatsen: in de enquête is alleen gevraagd óf sociale diensten verschillende maatregelen hebben toegepast en niet in welke mate. Misschien hebben sommige sociale diensten de maatregelen zo laat in 2011 ingevoerd dat de eventuele effecten nog onzichtbaar bleven. In deze eerste analyse is ook niet gecontroleerd op andere factoren die van invloed zouden kunnen zijn, zoals ontwikkelingen in de economie of arbeidsmarkt.

9 Edzes, A.J.E. (2010) Werk en Bijstand. Arbeidsmarkt strategieën van gemeenten, Groningen

Hoofdstuk_2

Het Buig-budget

Het Buig-budget

In 2011 hebben gemeenten samen het budget voor gemeentelijke inkomensvoorzieningen (Buig-budget) met 675 miljoen euro (17%) overschreden. 96% van de gemeenten had een tekort op het inkomensdeel. Het verschil tussen de gemiddelde prijs van een uitkering op basis van toegekend budget en op basis van uitgaven was ruim 2.000 euro per jaar.

Over 2010 hebben 226 gemeenten een IAU gekregen, samen ruim 76 miljoen. Dat was meer dan geraamd, zodat gemeenten in 2011 toch nog een fors bedrag uit het macrobudget moesten bijleggen. 62% van de sociale diensten verwacht over 2011 een IAU te gaan aanvragen en 16% is van plan vanaf 2011 een MAU aan te vragen.

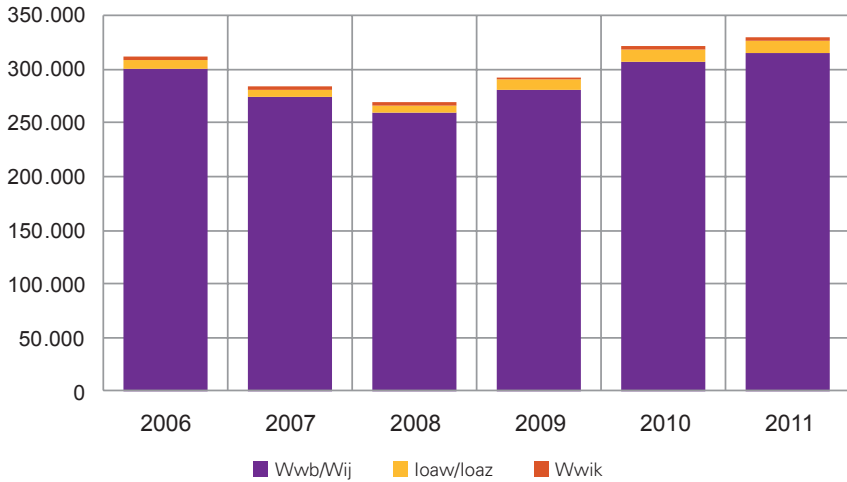
2.1 Inkomsten

Gemeenten krijgen een budget van het Rijk voor alle gemeentelijke inkomensvoorzieningen, de gebundelde uitkering voor de inkomensvoorziening van uitkeringsgerechtigden (Buig-budget). Dit budget is opgebouwd uit uitkeringsgelden voor de Wwb, laow, loaz, Bbz en Wwik. Van het macrobudget is 96% bestemd voor de Wwb. Schiet het budget tekort, dan kunnen gemeenten soms aanspraak maken op aanvullende uitkeringen. Daarnaast hebben gemeenten inkomsten uit terugvordering en verhaal.

Klantenbestand Buig-budget

Onderstaande figuur geeft zicht op het Buig-klantenbestand. Het hele bestand is tussen december 2006 en december 2011 met 6% gegroeid. Ook de aantallen per afzonderlijke uitkering daarbinnen zijn in die periode toegenomen; de loaw/loaz en Wwik in verhouding sterker dan de Wwb/Wij. Over de Bbz die ook deel uitmaakt van het Buig-budget zijn geen aantallen bekend, maar dit aantal is naar verwachting zeer klein in vergelijking met de andere groepen.

Figuur 7. Ontwikkeling doelgroepen Buig-budget (exclusief Bbz)

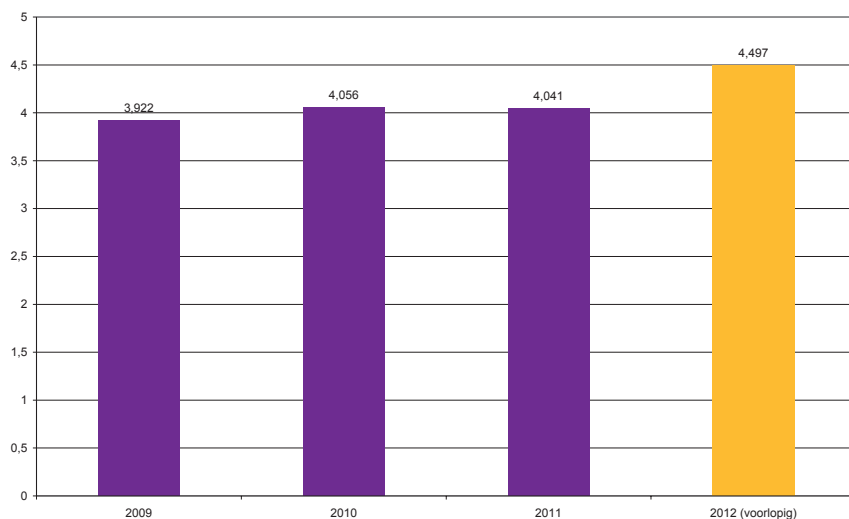

Bron: CBS, stand van zaken in december van elk jaar

Inkomsten Buig-budget stijgen fors in 2012

Het voorlopige inkomensdeel voor de gebundelde uitkeringen in 2012 ligt fors hoger dan in 2011.

Figuur 8. Ontwikkeling Buig-budget 2009-2012 (in miljarden euro)

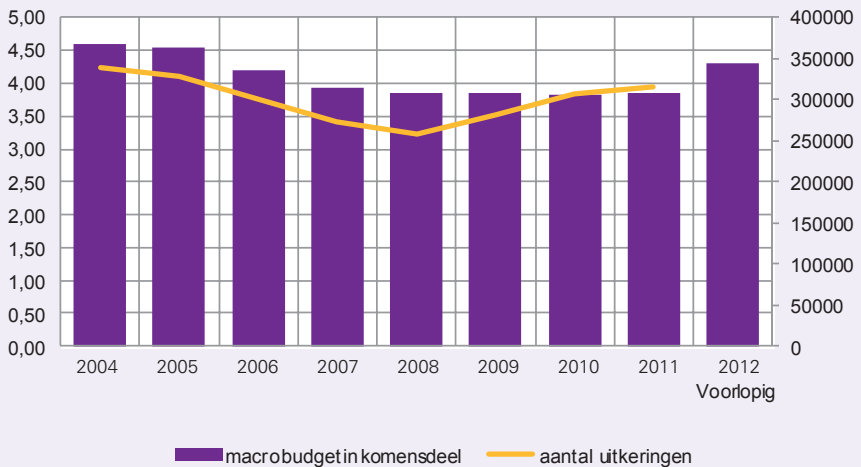

Bron: ministerie van SZW

Inkomensdeel stijgt

In 2011 was totale Rijksbudget voor de Wwb/Wij-uitkeringen 3,85 miljard euro, 30 miljoen meer dan in 2010. Het voorlopige budget voor 2012 stijgt met 462 miljoen euro nog sterker.

Figuur 9. Ontwikkeling macrobudget inkomensdeel Wwb/Wij (in miljarden euro) en aantal Wwb/Wij-uitkeringen

Bron: ministerie van SZW en CBS

Inkomsten uit terugvordering en verhaal

Op 30 september 2011 hadden alle gemeenten samen voor 1,36 miljard aan vorderingen openstaan. Bij de helft gaat het om terugvorderingen, bijvoorbeeld van voorschotten, uitstaande schulden of onterecht betaalde uitkeringen. Soms zijn die uitkeringen ten onrechte betaald als gevolg van administratieve fouten van de sociale dienst, soms als gevolg van nalatigheid van uitkeringsgerechtigden (bijvoorbeeld als iemand inkomsten uit betaald werk niet heeft opgegeven). Bij 8% van de vorderingen gaat het om verhaal; geld dat wordt gevorderd op anderen dan de uitkeringsontvanger. Gemeenten kunnen bijvoorbeeld alimentatie verhalen op een ex-partner of onterecht betaalde uitkeringen op de nalatenschap van een overleden bijstandsgerechtigde.

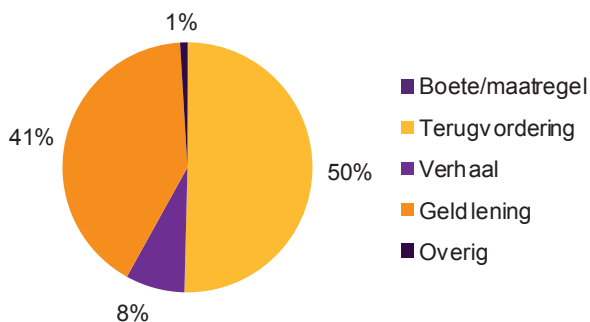
Lang niet alle openstaande vorderingen zijn inbaar. Een deel ervan staat uit bij mensen die niet of slechts gedeeltelijk kunnen terugbetalen. Soms gaat het om leningen met een afbetalingsregeling. In 2010 hebben gemeenten maar 13% van de uitstaande vorderingen geïncasseerd.

Tabel 10. Uitstaande vorderingen bij gemeenten (30 september 2011)

	In miljoenen euro
Boete/maatregel	1,4
Terugvordering	685
Verhaal	104,3
Lening	558,5
Overig	12,9
Totaal	1.362,1

Bron: CBS

Figuur 10. Uitstaande vorderingen bij gemeenten (30 september 2011)

2.2 Uitgaven

Tekort op Buig-budget: 675 miljoen

Net als in 2010 hebben gemeenten in 2011 te maken met een tekort op het inkomensdeel. Er zijn meer uitkeringen verstrekt dan het Rijk had voorzien. Het tekort is ruim 675 miljoen euro, 17% van het Buig-budget. Omdat acht gemeenten nog geen gegevens hebben aangeleverd bij het ministerie kan het tekort nog verder oplopen.

Tabel 11. Inkomsten en uitgaven Buig-budget 2010 en 2011 (in miljoenen euro)

	2010	2011 (voorlopig)
Budget	4.056	4.033
Inkomsten gemeenten	171	152
Uitgaven	4.573	4.860
Overschot/tekort	-346	-675

Bron: ministerie van SZW, 2011. De cijfers voor 2011 zijn gebaseerd op voorlopige gemeentelijke gegevens. De gegevens van acht gemeenten ontbreken daarbij nog. Deze gemeenten zijn daarom hier ook niet meegenomen bij de berekening van het budget.

Tabel 12. Inkomsten en uitgaven macrobudget inkomensdeel 2004-2009 (in miljoenen euro)

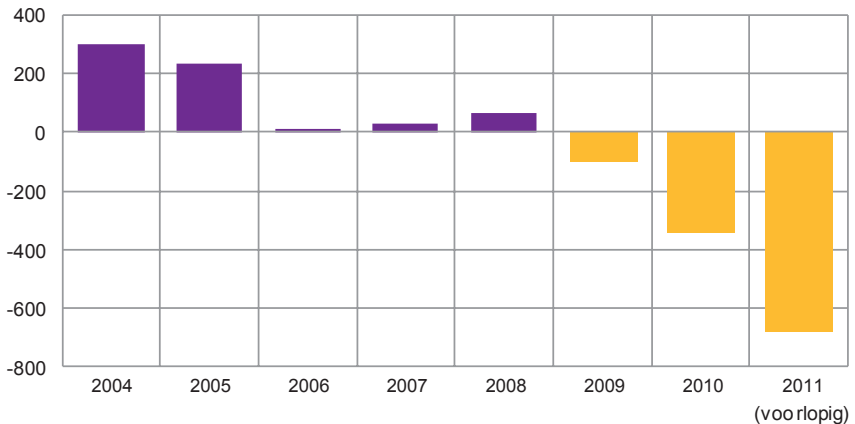
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Budget	4.616	4.565	4.190	3.944	3.855	3.863
Inkomsten gemeenten	161	162	166	171	180	161
Uitgaven	4.473	4493	4.345	4.085	3.966	4.123
Overschot/tekort	304	234	11	30	67	-99

Bron: ministerie van SZW

Bestuursakkoord kostte gemeenten ruim 1 miljard

Normaal gesproken is de hoogte van het macrobudget grotendeels afhankelijk van het aantal daadwerkelijk verstrekte uitkeringen in het jaar ervoor. Voor de periode 2008-2011 maakten gemeenten en het Rijk andere afspraken. Op basis van een rekenregel van het CPB werd het aantal uitkeringen voor vier jaar op rij geraamd en het budget vervolgens vastgezet. Wanneer er minder uitkeringen zouden zijn dan geraamd, dan zouden gemeenten de overschotten zelf mogen houden. Waren er meer uitkeringen, dan moesten gemeenten het verschil zelf bijpassen. De ramingen zouden alleen bijgesteld worden voor beleidswijzigingen en grote schommelingen in het bestand door economische ontwikkelingen. In 2008 hebben gemeenten geprofiteerd van deze regeling, maar in de jaren daarna moesten ze geld toeleggen. De afspraak heeft gemeenten uiteindelijk ruim een miljard gekost.¹⁰

Figuur 11. Ontwikkeling saldo op het macrobudget inkomensdeel/budget Buig (in miljoenen euro)

Bron: ministerie SZW, 2012. Voor 2011 betreft het een berekening van het CAB met voorlopige gegevens, waarbij de gegevens van 8 gemeenten nog ontbreken. Tot en met 2009 gaat het om de gegevens over het inkomensdeel Wwb; vanaf 2010 om de gegevens van het Buig-budget.

¹⁰ Tussen Rijk en gemeenten is discussie over de interpretatie van het akkoord en de houdbaarheid van de rekenregel van het CPB.

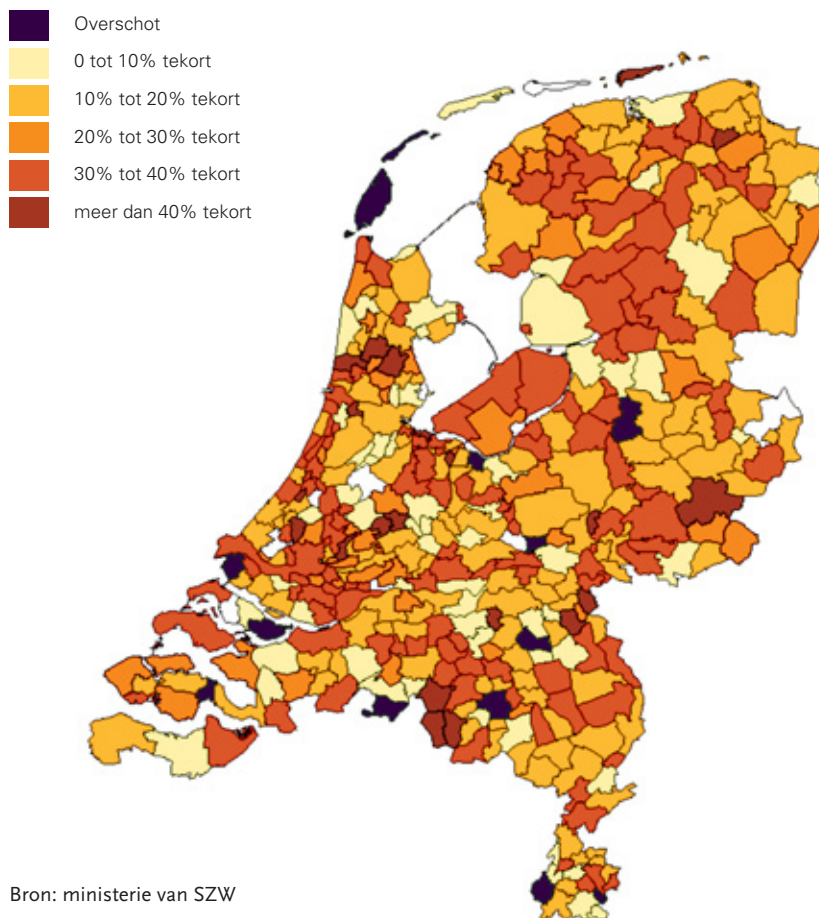
Bijna alle gemeenten hebben tekorten

Van de 410 gemeenten waarvan de voorlopige cijfers over het gebundelde budget bekend zijn, heeft 96% in 2011 een tekort. Ruim driekwart van de gemeenten (78%) heeft een tekort van meer dan 10%. Wie de tekorten per gemeente middelt komt uit op een gemiddeld tekort van 20%. Dit percentage ligt hoger dan het landelijke tekort van 17% omdat kleinere gemeenten grotere tekorten vertonen.

Gemeentelijke verschillen

Gemeenten met een tekort op het Buig-budget liggen verspreid over het hele land.

Kaart 6. Saldo op gebundelde inkomensvoorzieningen (Buig) 2011 per gemeente, voorlopige cijfers

Bron: ministerie van SZW

Tabel 13. Tekorten bij gemeenten

Gemeenten met een tekort			395
Gemeenten met een overschot			15
Onbekend			8
Gemeenten met het grootste absolute tekort		Gemeenten met het grootste procentuele tekort	
Rotterdam	€ -88.620.638	Schiermonnikoog	-165%
Amsterdam	€ -78.835.503	Rozendaal	-78%
's-Gravenhage	€ -42.123.198	Maasdonk	-77%
Almere	€ -14.588.862	Reusel-De Mierden	-67%
Enschede	€ -13.362.331	Schermer	-55%
Gemeenten het grootste absolute overschot		Gemeenten met het grootste procentuele overschot	
Eindhoven	€ 480.990	Baarle-Nassau	35%
Baarle-Nassau	€ 289.317	Vlieland	30%
Maastricht	€ 244.258	Texel	13%
Olst-Wijhe	€ 192.460	Olst-Wijhe	12%
Texel	€ 187.388	Kapelle	9%

Bron: ministerie van SZW

Gemeenten passen per uitkering steeds meer bij

De tekorten van gemeenten zijn goed terug te zien wanneer we kijken naar de gemiddelde prijs van een uitkering. Waar de inkomsten vanuit het Rijk per uitkering afnemen, stijgen de uitgaven per uitkering juist licht. Gemeenten moeten dus steeds meer eigen geld bijpassen om een uitkering te kunnen betalen. In 2011 was het verschil tussen de gemiddelde prijs op basis van toegekend budget en op basis van uitgaven op gelopen tot ruim 2.000 euro per uitkering per jaar.

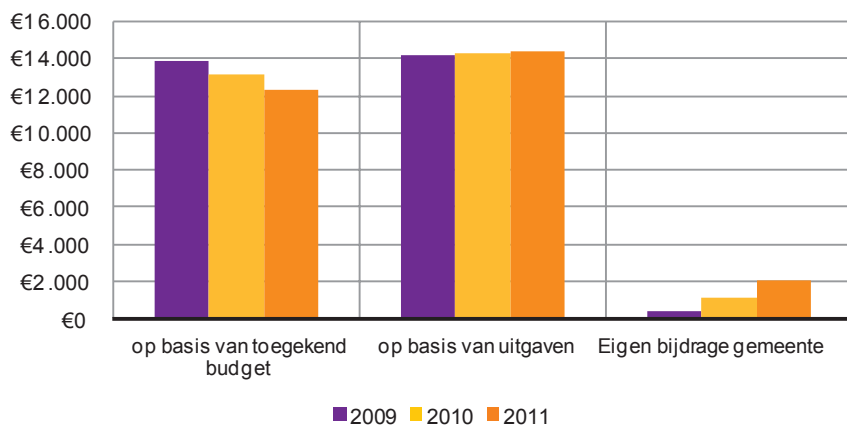
Tabel 14. Gemiddelde prijs per uitkering

	2009	2010	2011
Op basis van toegekend budget	€ 13.844	€€ 13.142	€€€ 12.366
Op basis van uitgaven	€ 14.199	€€ 14.264	€€€ 14.436
Eigen bijdrage gemeente	€ 355	€€ 1.123	€€€ 2.070

Bron. CBS, bewerking CAB

De gemiddelde prijs is bepaald door het totaal gemiddeld aantal Buig-uitkeringen (exclusief Wwik en Bbz) per jaar te delen door het toegekende Buig-budget en het uitgegeven Buig-budget.

Figuur 12. Gemiddelde prijs per uitkering

Bron. CBS, bewerking CAB

2.3 Aanvullende uitkeringen

Wanneer gemeenten het Buig-budget overschrijden, kunnen ze een Incidentele Aanvullende Uitkering (IAU) aanvragen. De eerste 10% van de overschrijding is voor rekening van de gemeente zelf. Een IAU wordt alleen toegekend als de oorzaak van de hogere uitgaven niet bij de gemeente zelf ligt

en er sprake is van een uitzonderlijke situatie op de regionale arbeidsmarkt. Per gemeentegrootteklasse verschillen de voorwaarden enigszins.

Gemeenten die de IAU drie jaar achtereen hebben aangevraagd kunnen het jaar daarop ook een Meerjarige Aanvullende uitkering (MAU) aanvragen. Deze financiering is bedoeld voor gemeenten met meer dan 25.000 inwoners die door het verdeelmodel een meerjarig tekort hebben op hun budget. Elk jaar wordt opnieuw vastgesteld hoe hoog het tekort minimaal moet zijn om recht te hebben op de MAU.

IAU-aanvragen 2010

In 2011 hebben 259 gemeenten een een aanvraag gedaan voor een IAU over 2010. Hiervan zijn er 226 toegekend ter waarde van 76 miljoen.

Tabel 15. IAU-aanvragen over 2010

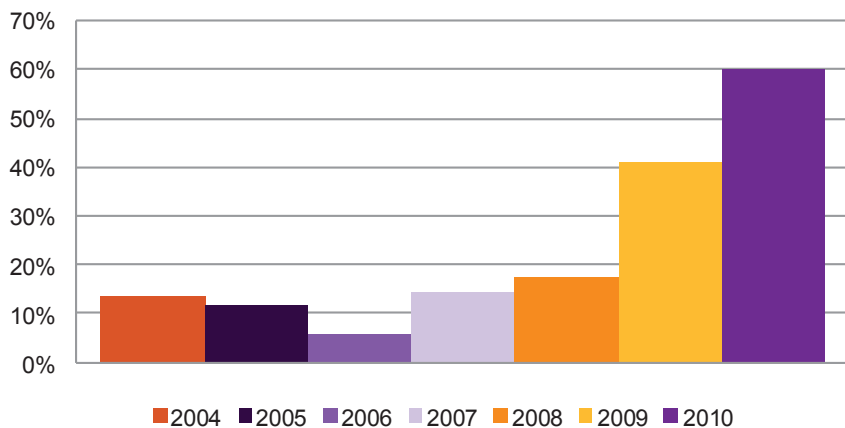
IAU	Aantal	Aangevraagd bedrag
Aanvragen	259	€ 98.826.697
Toekenningen	226	€ 76.524.924
Afwijzingen	33	€ 22.337.774

Bron: Toetsingscommissie Wwb

IAU-aanvragen door de jaren heen

Het aandeel gemeenten dat een IAU aanvraagt is sinds 2006 opgelopen van 6% tot 60% over 2010.

Figuur 13. Ontwikkeling aantal gemeenten dat een IAU aanvraagt

Bron: Toetsingscommissie Wwb

Van alle IAU-aanvragen kent de toetsingscommissie Wwb gemiddeld 90% toe. IAU's worden vooral afgewezen wanneer gemeenten onvoldoende aantonen dat ze een uitzonderlijke arbeidsmarkt hebben.

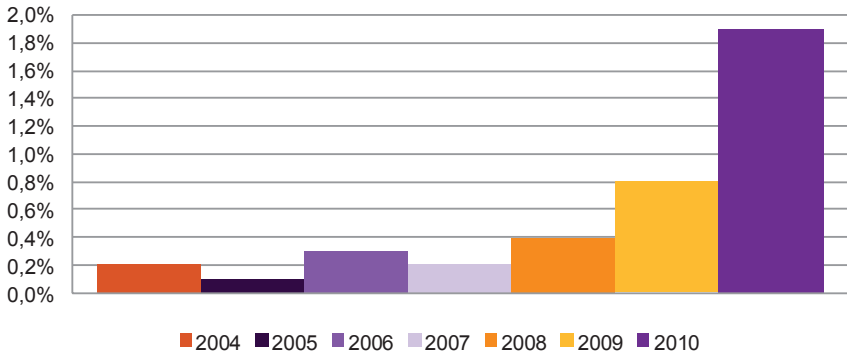
Tabel 16. Kerngegevens IAU

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Verzoeken	65	55	26	64	76	180	259
Toekenningen	59	49	25	59	70	171	226
Bedrag toekenningen €	9.913.564	5.983.691	10.490.000	6.603.085	16.738.295	35.134.471	76.524.924
Gemiddeld uitgekeerd bedrag €	168.027	122.116	419.600	111.917	239.119	205.465	338.606
Uitgekeerd bedrag in % macrobudget	0,2%	0,1%	0,25%	0,2 %	0,4%	0,9%	1,9%

Bron: Toetsingscommissie Wwb, 2011

De afgelopen jaren is het aandeel van de IAU binnen het Buig-budget opgelopen onder druk van de crisis en het groeiende bestand.

Figuur 14. Gedeelte Buig-budget dat aan de IAU is uitgegeven

Bron: Toetsingscommissie Wwb

IAU-reserveringen

De toetsingscommissie heeft over 2010 voor 76 miljoen euro aan IAU-aanvragen toegekend terwijl er maar 27,1 miljoen euro gereserveerd was. Daarom moesten gemeenten in 2011 nog een fors bedrag uit het macrobudget bijleggen. Voor 2012 zullen gemeenten nog meer van hun budget moeten afstaan om de aanvullende uitkeringen over 2011 op te vangen. Het ministerie heeft daarvoor al 117,5 miljoen van het Buig-budget van 2012 gereserveerd.

Tabel 17. Reserveringen Buig-budget (in miljoenen euro)

	Reservering IAU/ Buig-budget	Uitgaven	Saldo
2009	€28	€ 35,1	€ - 7,1
2010	€27,1	€ 76,5	€ -49,4

Bron: Toetsingscommissie Wwb

62% vraagt IAU aan over 2011

Uit de monitor komt naar voren dat 62% van de deelnemende sociale diensten van plan is om een IAU aan te vragen over 2011. Hieronder vallen alle aan dit onderzoek deelnemende intergemeentelijke sociale diensten. Omdat intergemeentelijke sociale diensten voor meerdere gemeenten werken is de kans op een tekort van minimaal 10% bij ten minste één gemeente groter.

Tabel 18. Verwachte aanvragen voor een IAU

Bent u van plan voor 2011 een aanvraag voor een IAU in te dienen?	Totaal (n=107)	G4+G32 (n=27)	Isd (n=17)	Kleinere gemeenten (n=63)
Ja	62%	48%	100%	57%
Nee	38%	52%	0%	53%

16% vraagt MAU aan over 2011

Uit de monitor komt naar voren dat 16% van de diensten van plan is een MAU aan te vragen over de periode 2011 en verder. Ook hierbij gaat het vaker om intergemeentelijke sociale diensten.

Tabel 19. Verwachte aanvragen MAU

Bent u van plan voor 2011 een aanvraag voor een MAU in te dienen?	Totaal (n=106)	G4+G32 (n=26)	Isd (n=17)	Kleinere gemeenten (n=63)
Ja	16%	8%	41%	13%
Nee	84%	92%	59%	87%

Hoofdstuk_3

Klant en participatie

Klant en participatie

Sociale diensten krijgen een steeds beter beeld van de participatiepositie van hun klanten. 66% kent de participatiepositie van alle klanten; 30% van een deel van de klanten. Krap een vijfde van de klanten leeft sociaal geïsoleerd. Het aandeel klanten met alleen sociale contacten buiten de deur is toegenomen in 2011 en is groter bij de grotere gemeenten. Bijna een derde van het klantenbestand van sociale diensten heeft werk; betaald (14%) of onbetaald (17%). 11% van de bijstandsuitkeringen is een aanvulling op eigen inkomen uit arbeid. Sinds 2008 is het aandeel klanten dat werkt met ondersteuning van de overheid afgenomen.

Ongeveer 80% van de de klanten heeft één of meer belemmeringen om aan het werk te gaan, zoals een lage of verouderde opleiding of fysieke beperkingen. In vergelijking met 2010 is het aandeel klanten met een belemmering afgenomen. Ook het aandeel klanten dat een ontheffing heeft om te werken neemt steeds verder af en komt in 2011 uit op 27%.

De participatieladder

Het werk van sociale diensten draait om meer dan uitstroom naar werk: elke tussenstap in die richting is ook winst. Om inzicht te krijgen in de participatie-ontwikkeling van alle klanten, of ze nu deelnemen aan een re-integratie- of participatietraject, heeft de VNG met een aantal gemeenten de participatieladder ontwikkeld. Met behulp van een vragenlijst kunnen klantmanagers de participatiepositie van klanten vaststellen en het ontbreken van vaardigheden registreren. Door dit regelmatig te herhalen brengen ze de resultaten van hun participatiebeleid in kaart.

De zes treden van de participatieladder corresponderen met de zes waarden voor het kenmerk re-integratiepositie, informatie die gemeenten moeten aanleveren voor de Statistiek Re-integratie Gemeenten (SRG).

Correspondentie treden participatieladder en re-integratiepositie

	Participatiepositie volgens de participatieladder	Re-integratiepositie volgens de SRG
Trede 1:	Geïsoleerd	Zorg
Trede 2:	Sociale contacten buiten de deur	Maatschappelijke activering
Trede 3:	Deelname georganiseerde activiteiten	Arbeidsactivering
Trede 4:	Onbetaald werk	Arbeidstoeleiding
Trede 5:	Betaald werk met ondersteuning	Regulier werk met ondersteuning
Trede 6:	Betaald werk	Regulier werk

3.1 Participatiepositie in beeld

Gebruik participatieladder toegenomen

Ten tijde van de enquête (maart 2012) maakt ruim 60% van de sociale diensten gebruik van de participatieladder (10% meer dan een jaar eerder) en nog eens 30% van een vergelijkbaar instrument. Slechts 5% van de sociale diensten is niet van plan in de nabije toekomst een participatieladder te gaan gebruiken. Kleinere gemeenten maken er minder gebruik van dan grotere gemeenten en intergemeentelijke sociale diensten.

Tabel 20. Gebruik van participatieladders, 2012

Werkt u met een participatieladder?	Totaal (n=114)	G4 (n=4)	G32 (n=23)	Isd (n=20)	Kleinere gemeenten (n=67)	2011
Ja, de participatieladder (VNG)	62%	75%	70%	70%	55%	52%
Ja, een vergelijkbare re-integratieladder	30%	25%	30%	20%	33%	30%
Nee, maar we willen dit wel gaan doen	3%	0%	0%	6%	3%	12%
Nee	5%	0%	0%	0%	9%	7%

Bereik participatieladder toegenomen

Twee derde van de sociale diensten die met de participatieladder of een vergelijkbaar instrument werkt, kan een inschatting maken van de participatiepositie van alle klanten; 30% van een deel van de klanten. Opvallend is dat intergemeentelijke sociale diensten en kleinere gemeenten veel vaker zeggen een goede inschatting te kunnen maken voor al hun klanten.

Tabel 21. Inschatting van de participatiepositie van klanten

Kunt u een inschatting maken van de participatiepositie van klanten waar u primair voor verantwoordelijk bent (Wwb en Wij)?	Totaal (n=114)	G4 (n=4)	G32 (n=23)	Isd (n=18)	Kleinere gemeenten (n=66)	2011
Ja, ik kan deze inschatting maken voor al mijn klanten	66%	25%	57%	70%	70%	56%
Ja, ik kan deze inschatting maken voor een deel van mijn klanten	30%	75%	43%	25%	23%	39%
Nee, ik kan deze inschatting niet maken	5%	0%	0%	5%	6%	5%

Bijna alle sociale diensten zijn in staat om de indeling op de participatieladder uit het klantvolgsysteem te halen, in 2011 was dat nog 87%. Kleinere gemeenten blijven hierbij enigszins achter.

Tabel 22. Afleiden participatiegegevens uit klantvolgsysteem

Komt de indeling op de participatieladder uit een klantvolgsysteem?	Totaal (n=108)	G4 (n=4)	G32 (n=23)	Isd (n=17)	Kleinere gemeenten (n=64)	2011
Ja	93%	100%	100%	100%	87%	89%
Nee	7%				13%	11%

3.2 Klanten en hun participatiepositie

Bijna een derde van het klantenbestand van sociale diensten werkt; betaald (14%) of onbetaald (17%). Sociale diensten delen 47% van de klanten in op de onderste twee treden van de ladder. Bijna een vijfde van de klanten is sociaal geïsoleerd.

Bij meer zicht op klantenbestand stijgt aandeel bovenste en onderste treden

De sociale diensten die alle klanten hebben ingedeeld hebben meer klanten die werken, maar ook meer geïsoleerde klanten. Bij diensten die een deel van de klanten hebben ingedeeld, zijn er meer klanten die deelnemen aan georganiseerde activiteiten (trede 3) en met alleen sociale contacten (trede 2).

Tabel 23. Participatieposities bij volledig of onvolledig beeld (gemiddeld %)

Verdeling klanten over treden	Totaal (n=107)	Alle klanten (n=47)	Deel van de klanten (n=60)
Betaald werk met ondersteuning (trede 5)	14%	15%	12%
Onbetaald werk (trede 4)	17%	18%	15%
Deelname georganiseerde activiteiten (trede 3)	23%	21%	25%
Sociale contacten (trede 2)	29%	25%	32%
Geïsoleerd (trede 1)	18%	21%	16%

In de grotere steden werkt een kleiner deel van de klanten dan in kleinere gemeenten en bij intergemeentelijke sociale diensten. Ook zijn er wat meer klanten die alleen sociale contacten hebben. Opvallend is dat kleinere gemeenten een groter aandeel geïsoleerde klanten hebben.

Tabel 24. Participatieposities naar grootteklasse (gemiddeld %)

Verdeling klanten over treden	Totaal (n=107)	G4+G32 (n=27)	Isd (n=17)	Kleinere gemeenten (n=63)
Betaald werk met ondersteuning (trede 5)	14%	12%	13%	14%
Onbetaald werk (trede 4)	17%	15%	17%	8%
Deelname georganiseerde activiteiten (trede 3)	23%	27%	24%	21%
Sociale contacten (trede 2)	29%	32%	30%	27%
Geïsoleerd (trede 1)	18%	14%	16%	21%

Vanaf 2008 minder werk met ondersteuning, meer klanten op trede 3

Over een langere periode zien we twee verschuivingen op de participatieladder. Sinds 2008 is het aandeel klanten dat werkt met ondersteuning van de overheid afgenomen. Aan de onderkant zien we een stijging van het aandeel klanten dat alleen sociale contacten heeft.

Een deel van deze verschuiving kan veroorzaakt zijn doordat de participatieladder op een steeds groter aandeel van de populatie wordt toegepast: meer sociale diensten gebruiken het instrument en ze passen het nu vaker toe op het hele bestand. Bij de invoering van de participatieladder deelden veel gemeenten alleen de nieuwe instroom en klanten met een traject in.

Tabel 25. Participatieposities 2008-2011 (gemiddeld %)

Verdeling klanten over treden	2008	2009	2010	2011 (n=107)
Betaald werk met ondersteuning (trede 5)	17%	14%	13%	14%
Onbetaald werk (trede 4)	19%	18%	17%	17%
Deelname georganiseerde activiteiten (trede 3)	23%	25%	25%	23%
Sociale contacten (trede 2)	20%	23%	27%	29%
Geïsoleerd (trede 1)	21%	19%	18%	18%

3.3 Samenloop werk en uitkering

De bijstandsuitkering is een minimumuitkering voor mensen die niet in hun eigen levensonderhoud kunnen voorzien. Mensen die wel inkomsten hebben uit werk of andere bronnen (bijvoorbeeld alimentatie of een kleine Ww-uitkering), maar daarmee een lager inkomen hebben dan een bijstandsuitkering, hebben recht op een aanvulling tot bijstandsniveau.

11% van de uitkeringen is een aanvulling op inkomsten uit werk

Een derde van de verstrekte Wwb- en Wij-uitkeringen is een aanvulling op eigen inkomsten van de klant. In totaal heeft 11% van de mensen met een bijstandsuitkering inkomsten uit werk (en eventueel nog een andere inkomstenbron).

Tabel 26. Aandeel uitkeringen als aanvulling op eigen inkomen

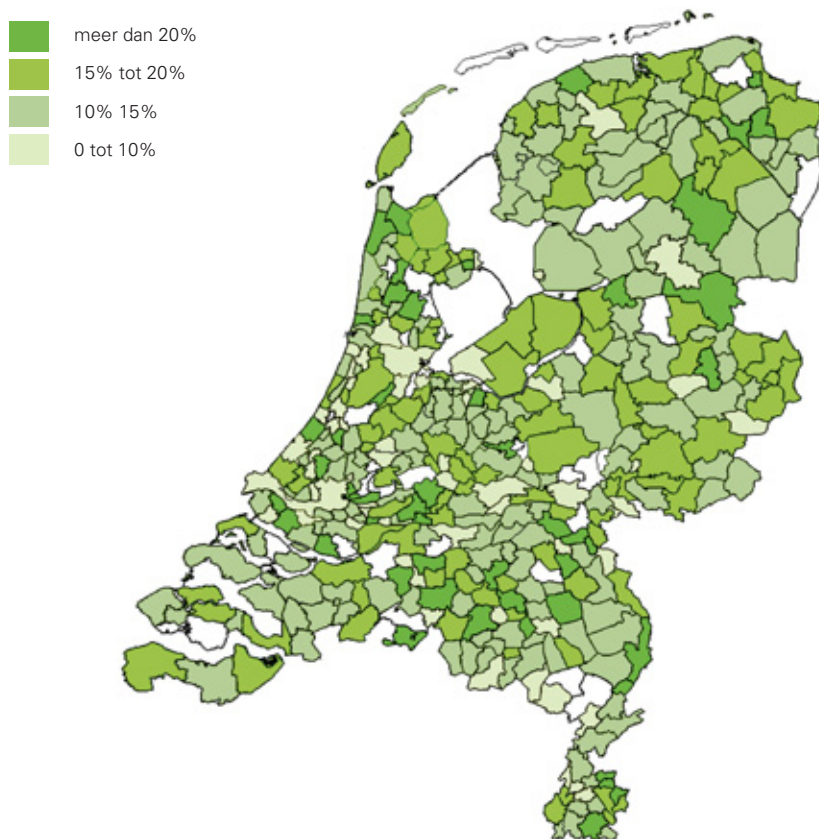
	Absoluut aantal	% van het totaal
Totaal Wwb- en Wij-uitkeringen	315.680	100%
Uitkeringen als aanvulling op eigen inkomen	102.400	32%
Uitkeringen als aanvulling op inkomsten uit arbeid	18.550	6%
Uitkeringen als aanvulling op andere inkomsten	83.850	27%
Uitkeringen als aanvulling op zowel inkomsten uit werk als andere inkomsten	14.590	5%

Bron: CBS-maatwerk.

Bij inkomsten uit arbeid gaat het om werk in loondienst, als zelfstandige of in een leer-werkplaats. Andere inkomsten zijn onder andere werkloosheids- of arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, alimentatie en heffingskortingen.

Regionaal zijn er grote verschillen, maar er is hierin geen patroon te vinden.

Kaart 7. Percentage uitkeringen dat een aanvulling is op inkomsten uit arbeid, 2011

Bron: CBS

NB: De gegevens van het CBS zijn afgerond op tientallen. Omdat het bij kleinere gemeenten om kleine aantallen gaat, kan hier een vertekend beeld optreden. Van een aantal gemeenten zijn de gegevens niet bekend.

3.4 Belemmeringen voor uitstroom

Een andere manier om bijstandsgerechtigden in te delen is naar de belemmeringen die ze ondervinden om te gaan werken of meer te participeren. Deze benadering staat los van de participatieladder, maar bijstandsklanten aan de onderkant van de participatieladder hebben meestal wel meer belemmeringen. We onderscheiden belemmeringen van persoonlijke aard (fysiek, sociaal of psychisch) en belemmeringen van maatschappelijke aard, zoals een hoge leeftijd of een laag opleidingsniveau. Hoe meer belemmeringen iemand heeft, hoe moeilijker re-integratie wordt.

Tabel 27. Belemmeringen bijstandsklanten (gemiddeld %)

Welk deel van de bijstandsgerechtigden heeft te maken met:	Totaal (n=75)	G4 (n=4)	G32 (n=15)	Isd (n=14)	Kleinere gemeenten (n=42)
Psychische belemmeringen	23%	22%	19%	21%	26%
Fysieke belemmeringen	28%	28%	24%	30%	28%
Sociale belemmeringen	23%	13%	17%	24%	26%
Hoge leeftijd	19%	4%	18%	22%	19%
Vervullen zorgtaken	12%	11%	17%	11%	11%
Lage/verouderde opleiding	28%	9%	37%	26%	28%
Geen werkervaring	15%	20%	13%	10%	18%
Geen belemmeringen	20%	35%	31%	21%	15%

Er zijn combinaties van belemmeringen mogelijk, waardoor het totaalpercentage boven de 100 uitkomt

Ongeveer een vijfde van de bijstandsklanten heeft geen enkele belemmering; dit aandeel is de laatste jaren gelijk gebleven. Dat ze geen belemmeringen hebben wil niet zeggen dat deze mensen geen ondersteuning nodig hebben, maar ze hebben wel vaak kortere of minder intensieve ondersteuning nodig. In grotere steden is het aandeel van klanten zonder belemmering hoger, terwijl er juist meer mensen op de minder kansrijke posities van de participatieladder zijn (trede 4 en 5).

Lage en verouderde opleiding meestvoorkomende belemmering

Ruim een kwart van de klanten heeft een lage of verouderde opleiding. Vooral in de G32-gemeenten komt dit vaak voor. De G4-gemeenten zien deze belemmering veel minder vaak.

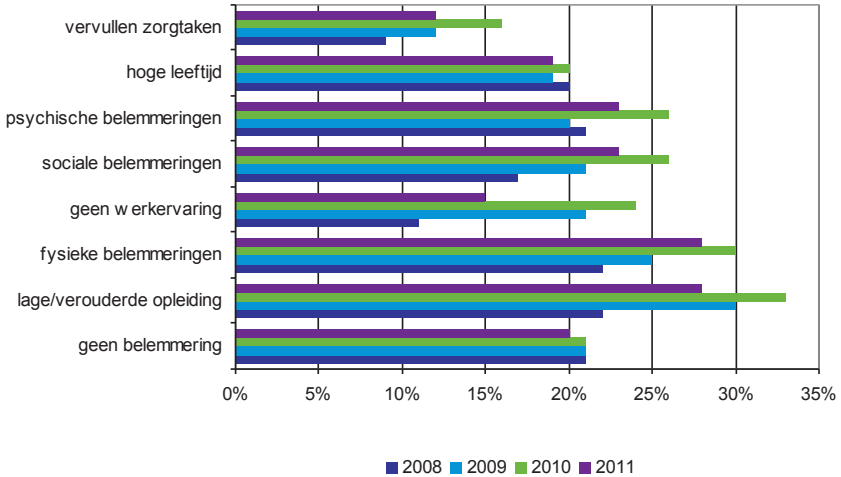
Belemmeringen van persoonlijke aard komen vaker voor

Afgezien van het opleidingsniveau komen persoonlijke belemmeringen vaker voor dan belemmeringen van maatschappelijke aard. Het gaat vooral om fysieke belemmeringen (28%), of sociale en psychische belemmeringen (beide 23%). Kleinere gemeenten hebben meer klanten met belemmeringen van persoonlijke aard.

Aandeel klanten met belemmeringen neemt af

Er zijn minder klanten met belemmeringen dan in 2010. Dat betekent dat sommige klanten ondanks een belemmering aan het werk gegaan zijn. Sociale diensten hebben immers vorig jaar aangekondigd meer in kansen dan in belemmeringen te gaan denken. Ook door de korte opleving van de economie in 2011 zijn bijvoorbeeld een lage opleiding of een gebrek aan werkervaring minder grote obstakels voor werk geworden.

Figuur 15. Belemmeringen voor re-integratie

3.5 Ontheffingen van de arbeidsplicht

Gemeenten kunnen klanten tijdelijk een gedeeltelijke of volledige vrijstelling van de arbeidsplicht geven wanneer ze niet in staat zijn om te werken. In 2011 kreeg 27% van het bestand een ontheffing. Intergemeentelijke sociale diensten gaven minder ontheffingen dan andere sociale diensten. Van de 80% de bijstandsgerechtigden met een belemmering heeft dus slechts ongeveer een derde een ontheffing van de arbeidsplicht.

Tabel 28. Ontheffing arbeidsplicht, 2011

Welk deel van het bestand heeft een vrijstelling/ontheffing van de arbeidsplicht?	Totaal (n=95)	G4 (n=4)	G32 (n=21)	Isd (n=17)	Kleinere gemeenten (n=53)
Gemiddeld % ontheffing	27%	29%	27%	21%	28%

Het aandeel klanten met een ontheffing van de arbeidsplicht neemt gestaag af van 35% in 2009 tot 27% in 2011.

Tabel 29. Ontheffing arbeidsplicht door de jaren

Welk deel van het bestand heeft een vrijstelling/ontheffing van de arbeidsplicht?	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Gemiddeld % ontheffing	33%	33%	35%	33%	29%	27%

Hoofdstuk_4

Participatiebeleid

Participatiebeleid

Het werkdeel van het participatiebudget neemt sinds 2009 sterk af terwijl het aantal uitkeringen juist weer fors groeit. In 2011 hebben de sociale diensten in de grote steden het werkdeel dan ook met 3% overschreden; de andere gemeenten hebben iets overgehouden. Van het beschikbare budget (inclusief eerder opgebouwde reserves) is in 2011 maar 88% uitgegeven. Gemeenten lijken hiermee te anticiperen op de aangekondigde forse bezuinigingen voor 2012.

Het grootste deel van het werkbudget (38%) werd in 2011 ingezet voor begeleidingstrajecten naar werk. Daarnaast gaat er 21% naar gesubsidieerde arbeid en 19% naar loonkostensubsidie, dat is veel minder dan in eerdere jaren. De verschuiving naar begeleidingstrajecten ten koste van gesubsidieerd werk zal zich in 2012 voortzetten. Ook activiteiten voor de groepen aan de onderkant van de participatieladder zullen dan verder afnemen.

In 2011 hebben sociale diensten ruim 124 duizend activiteiten ingezet, vooral begeleidingstrajecten naar werk. Re-integratie wordt steeds meer uitgevoerd door de gemeente zelf of andere publieke instellingen. Private organisaties nemen 40% van de re-integratieactiviteiten voor hun rekening.

4.1 Budget voor re-integratie

Het bedrag van het participatiebudget dat gemeenten jaarlijks van het Rijk krijgen om re-integratie en participatieactiviteiten van te betalen (het SZW-deel of werkbudget) neemt sinds 2007 af, terwijl de uitgaven juist stijgen.

Tabel 30. Inkomsten en uitgaven macrobudget SZW-deel/participatiebudget

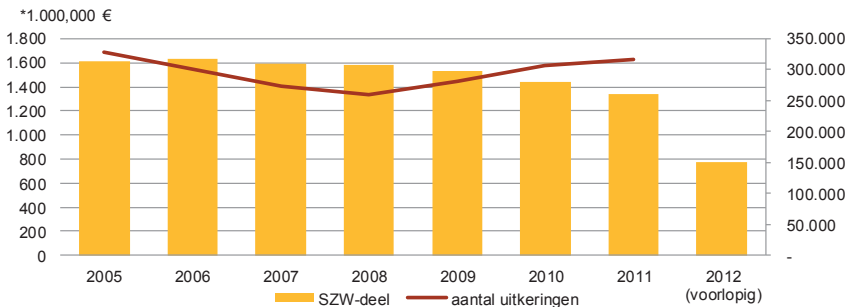
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Toegekend budget	1.611	1.629	1.591	1.579	1.758	1.895	1.698	993
Uitgaven	1.362	1.374	1.449	1.627	2.206	2.043	onbekend	nvt
Saldo	249	255	142	-48	-376	-148	onbekend	nvt

Bron: ministerie van SZW, 2011

Sinds 2009 hoeven de uitgaven uit het participatiebudget niet uitgesplitst te worden naar uitgaven aan re-integratie, inburgering en volwasseneneducatie. Daarom geeft de tabel voor 2009-2012 de cijfers over het hele participatiebudget.

Sinds 2009 neemt het aantal bijstandsuitkeringen en dus de doelgroep voor re-integratie sterk toe, terwijl het toegekende het budget voor re-integratie steeds sterker daalt.

Figuur 16. Ontwikkeling toegekend SZW-deel van het participatiebudget (in miljoenen euro) en aantal Wwb/Wij uitkeringen

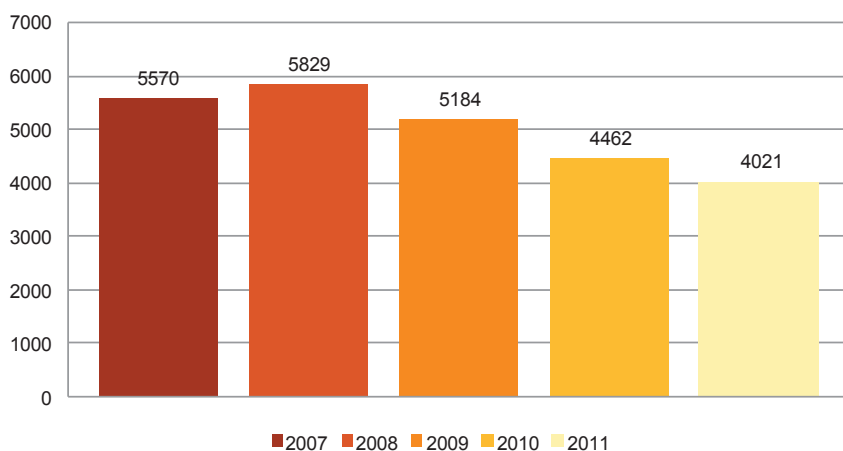

Bron: CBS en Ministerie van SZW

Gemiddeld re-integratiebudget per klant

De laatste vijf jaar is het gemiddelde budget per uitkering met € 1.549 afgenomen.

Figuur 17. Beschikbaar budget uit SZW-deel per Buig-uitkering tot 65 jaar, in euro's

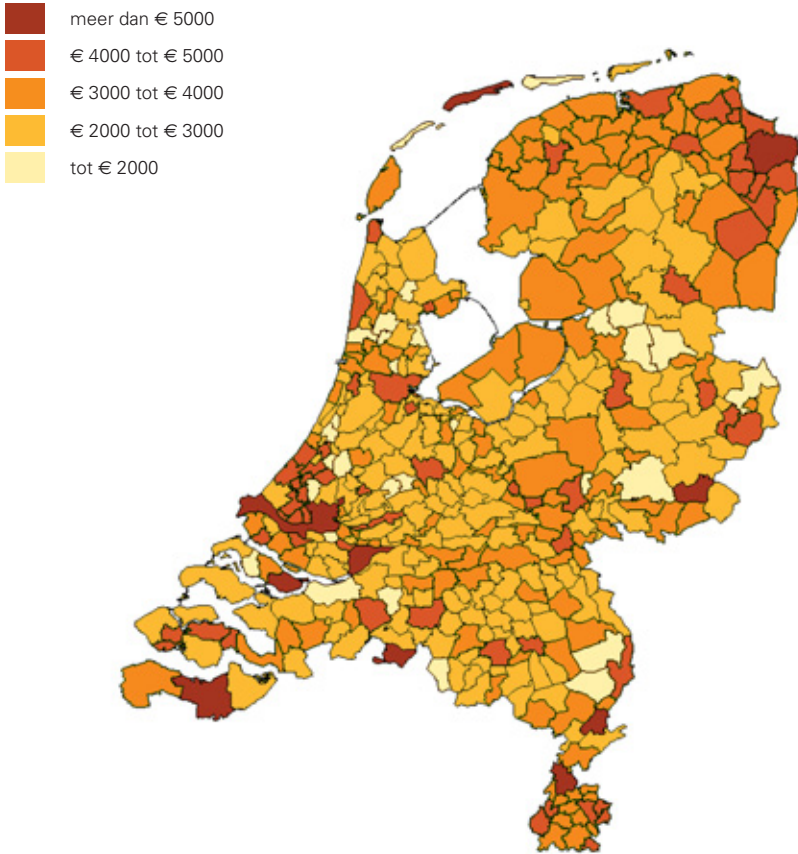

Bron: CBS, ministerie SZW

NB: Deze getallen zijn berekend door het toegekende SZW-deel te delen door het aantal Buig-uitkeringen (exclusief Bbz en Wwik).

De verdeling van het budget over gemeenten is afhankelijk van indicatoren als bevolkingsopbouw en regionale arbeidsmarkt. Zo moeten gemeenten meer geld per uitkeringsgerechtigde krijgen naarmate het moeilijker is om hen aan het werk te helpen.

Kaart 8. Beschikbaar budget per Buig-uitkering tot 65 jaar

Bron: CBS en ministerie van SZW, berekening CAB.

Overbesteding door gemeentelijke sociale diensten op toegekend budget

Over de besteding van het werkbudget in 2011 heeft het ministerie nog geen definitieve cijfers gegeven. Om toch een indicatie te geven, gaan we uit van de gegevensuitvraag bij de sociale diensten van 145 gemeenten. Deze cijfers betreffen 65% van alle Wij- en Wwb-gerechtigden en 68% van het toegekende SZW-deel. Daaruit blijkt dat die gemeenten 3% meer besteed hebben dan ze hebben ontvangen. De afzonderlijke sociale diensten blijken gemiddeld 1% minder te besteden dan ze hebben ontvangen. Tussen sociale diensten onderling zijn daarbij grote verschillen. Zo zijn er sociale diensten die driekwart van het toegekende budget hebben besteed, terwijl andere bijna het dubbele uitgeven. Deze verschillen hangen niet samen met grootteklassen.

Tabel 31. Besteding toegekend SZW-deel in euro's, 2011

	Totaal (n=96)	G4 (n=4)	G32 (n=23)	Isd (n=16)	Kleinere gemeenten (n=53)
Toegekend werkbudget 2011	908.105.258	436.727.339	328.630.080	49636507	93.111.332
Uitgegeven werkbudget 2011	936.735.404	471.615.719	321.599.930	47.893.580	92.530.751
% besteed werkbudget	103%	108%	98%	96%	99%
% gemiddeld besteed werkbudget (gewogen gemiddelde)	99%	104%	98%	91%	100%

Het verschil tussen het percentage besteed werkbudget en het percentage gemiddeld besteed werkbudget is te verklaren doordat niet alle gemeenten evenveel krijgen uit het macro SZW-deel.

Reserves weer opgebouwd

Gemeenten mogen een deel van de overschotten op het werkbudget houden; tot 2009 60% en sindsdien 25%. Zo hebben veel gemeenten in het verleden reserves opgebouwd. Het toegekende budget inclusief de reserves wordt beschikbaar werkbudget genoemd.

In 2009 en 2010 zijn gemeenten steeds meer reserves gaan inzetten, maar in 2011 is slechts 88% van het totaal beschikbaar budget uitgegeven. Een groot deel van de gemeenten heeft in 2011 alvast gereserveerd om de korting op het budget van 2012 op te kunnen vangen. Er zijn hierbij wel grote onderlinge verschillen: sommige gemeenten hebben maximaal gereserveerd; andere juist uit eigen middelen bijgelegd om het beschikbare budget te overschrijden.

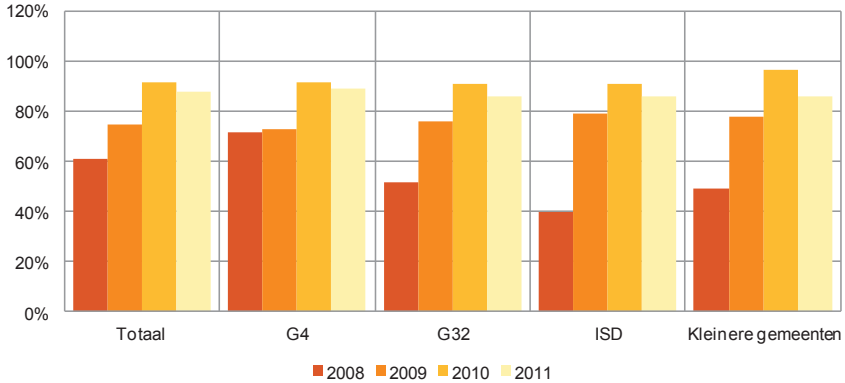
Tabel 32. Besteding SZW-deel ten opzichte van beschikbaar budget

	Totaal (n=96)	G4 (n=4)	G32 (n=23)	Isd (n=16)	Kleinere gemeenten (n=53)
Uitgegeven werkbudget 2010 in €	936.735.404	471.615.719	321.599.930	47.893.580	92.530.751
Beschikbaar werkbudget 2010 in €	1.069.842.452	526.956.525	378.148.611	56.869.210	107.868.106
% besteed werkbudget	88%	89%	86%	86%	86%
% gemiddeld besteed werkbudget (gewogen naar gemeente)	96%	88%	92%	85%	102%

Afname in uitgaven

Nadat gemeenten van 2008 tot 2010 steeds meer uitgaven, zijn ze in 2011 juist minder gaan besteden. De vooral in 2012 forse bezuinigingen op het SZW-deel lijken gemeenten voorzichtiger en spaarzamer te hebben gemaakt.

Figuur 18. Uitgaven SZW-deel ten opzichte van het beschikbare budget

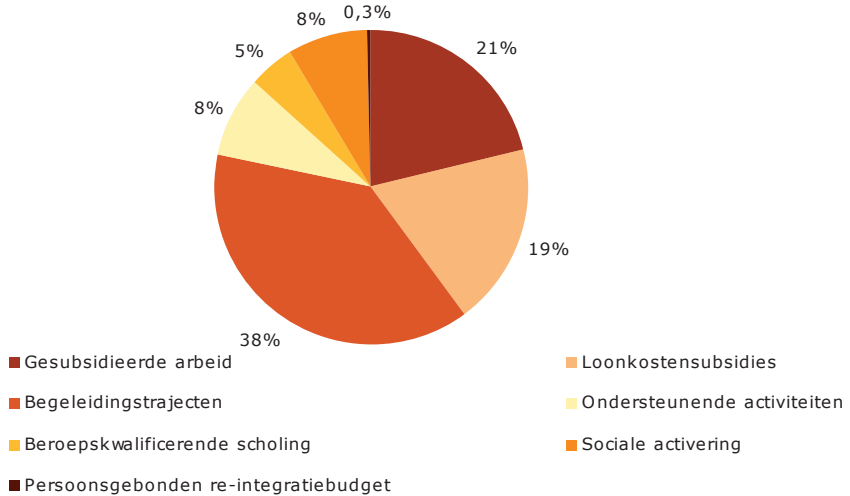
4.2. Activiteiten op basis van bestedingen

Werk voorop bij besteding SZW-deel

Van alle ingezette middelen uit het SZW-deel gaat 38% naar begeleidings-trajecten naar werk. Daarnaast wordt 40% uitgegeven om klanten te laten werken. Hierbij gaat het om gesubsidieerde arbeid (21%) en loonkosten-subsidie (19%). Sociale diensten geven veel minder uit aan sociale activering (8%) en beroepskwalificerende scholing (5%). Vooral dat laatste is opvallend, omdat ze een ontoereikende opleiding juist als belangrijkste belemmering voor werk zien (zie paragraaf 3.4). Wel geven deze cijfers waarschijnlijk geen goed beeld: scholing wordt in de praktijk lang niet altijd apart geregistreerd, bijvoorbeeld omdat het onderdeel is van een begeleidingstraject naar werk.

Gesubsidieerde arbeid (op grond van oude regelingen) is vooral voor de grotere gemeenten nog een belangrijke kostenpost. Kleinere gemeenten en intergemeentelijke sociale diensten besteden minder aan gesubsidieerd werk en werken meer met loonkostensubsidies (kleinere gemeenten) of geven gemiddeld iets meer uit aan sociale activering (intergemeentelijke sociale diensten).

Figuur 19. Besteding van SZW-deel, als percentage van totale besteding

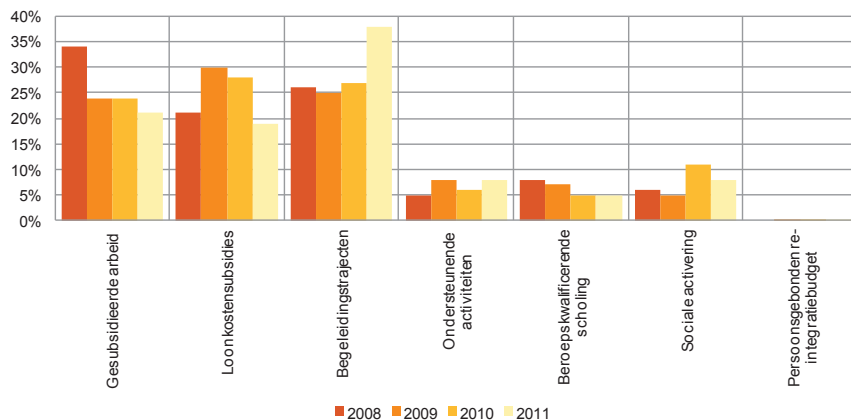

Tabel 33. Besteding in 2011 aan re-integratie als % van de totale besteding

	Besteding in € (n=96)	Totaal (n=96)	G4 (n=4)	G32 (n=23)	Isd (n=13)	Kleinere gemeenten (n=53)
Gesubsidieerde arbeid	198.886.336	21%	22%	25%	7%	14%
Loonkostensubsidies	175.732.636	19%	14%	24%	17%	26%
Begeleidingstrajecten	359.251.226	38%	41%	32%	47%	41%
Ondersteunende activiteiten	77.367.811	8%	9%	7%	9%	8%
Beroepskwalificerende scholing	44.720.273	5%	4%	5%	9%	4%
Sociale activering	77.989.114	8%	9%	7%	11%	6%
Persoonsgebonden re-integratiebudget	2.788.008	0,3%	0,1%	0,7%	0,5%	0,2%

De inzet van de relatief dure instrumenten gesubsidieerde arbeid en vooral loonkostensubsidie neemt de laatste jaren sterk af, terwijl er meer geld wordt besteed aan begeleidingstrajecten naar werk. Zo kunnen er meer klanten geholpen worden. De afbouw van het SZW-deel voor gemeenten lijkt die keuze te bevorderen.

Figuur 20. Verdeling SZW-deel door de jaren heen

Gemeenten voeren re-integratie steeds meer zelf uit

Gemeenten doen steeds meer zelf op het gebied van re-integratie. Ze besteden meer dan de helft van het budget binnen de eigen gemeente of bij andere publieke instellingen als sw-bedrijven. Private organisaties hebben nog 40% van de markt in handen.

Tabel 34. Verdeling van uitgaven aan re-integratie over de uitvoeringsorganisaties (gemiddeld %), 2011

Besteding werkbudget 2010	Totaal (n=96)	G4 (n=4)	G32 (n=22)	Isd (n=18)	Kleinere gemeenten (n=52)
Bij de gemeente zelf	22%	24%	24%	24%	21%
Bij overige publieke instellingen	30%	28%	33%	30%	30%
Op de private markt	40%	42%	36%	50%	41%
Gereserveerd/nog niet uitgegeven	8%	5%	8%	6%	9%

Tabel 35. Verdeling over uitvoeringsorganisaties door de jaren heen (gemiddeld %)

Besteding werkbudget	2007	2009	2010	2011
Bij de gemeente zelf	16%	20%	21%	22%
Bij overige publieke instellingen	24%	30%	27%	30%
Op de private markt	40%	41%	46%	40%
Gereserveerd/nog niet uitgegeven	19%	8%	6%	8%

4.3 Activiteiten naar aantal trajecten

Bestedingen alleen geven geen goed beeld van de activiteiten van sociale diensten omdat trajecten niet allemaal evenveel kosten. Om beter te laten zien wat sociale diensten aan participatie doen hebben we daarom ook gevraagd naar het aantal activiteiten.

In 2011 hebben de aan dit onderzoek deelnemende sociale diensten 124.642 activiteiten ingezet voor hun klanten. Deze diensten vertegenwoordigen 197.450 bijstandsgerechtigden; 62% van de totale bijstandspopulatie onder de 65 jaar. Een klant kan meerdere activiteiten krijgen.

Groei in begeleiding naar werk

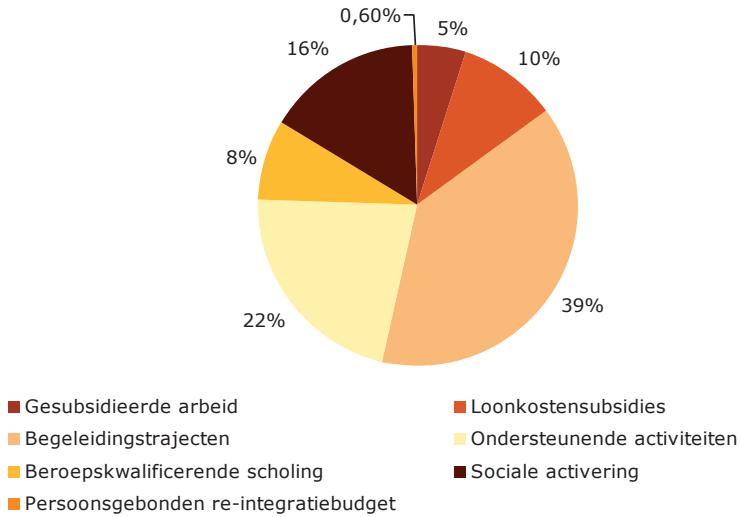
Bijna 40% van de ingezette activiteiten valt in 2011 onder begeleiding naar werk: klassieke re-integratietrajecten, maar bijvoorbeeld ook werken met behoud van uitkering, sollicitatietraining en bemiddeling. In vergelijking met eerdere jaren neemt deze vorm van activiteiten toe.

15% van de ingezette activiteiten zorgt ervoor dat klanten betaald aan het werk zijn. Hierbij gaat het in 5% van de activiteiten om gesubsidieerde arbeid en 10% om loonkostensubsidies. Uit de SRG (verslagdatum 1 juli 2011) blijkt dat gemeenten deze twee vormen van re-integratie vooral inzetten voor klanten die ouder zijn dan 35 en loonkostensubsidies vooral voor klanten die minder dan een jaar een uitkering hebben.

Werk staat zodoende bij 54% van de activiteiten centraal. De overige activiteiten bestaan uit sociale activering (16%) beroepsgerichte scholing (8%) en ondersteunende activiteiten (22%). Veel sociale diensten geven echter aan dat scholing ook deel uit kan maken van een activiteit in het kader van begeleiding naar werk.

In verhouding zetten intergemeentelijke sociale diensten veel minder vaak gesubsidieerde arbeid en loonkostensubsidie in, maar vaker begeleidings-trajecten naar werk. Grotere gemeenten zetten vaker activiteiten voor sociale activering in. Volgens de SRG (2011-I) zetten gemeenten trajecten vooral in voor klanten jonger dan 45 jaar. Vooral jongeren krijgen relatief vaak een traject aangeboden.

Figuur 21. Inzet activiteiten in 2011

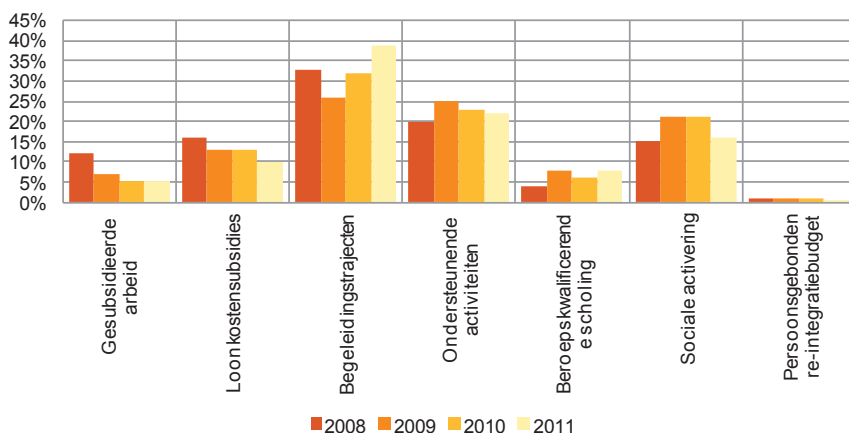

Tabel 36. Aandeel re-integratieactiviteiten op het totaal ingezette activiteiten, 2011

	Absoluut aantal ingezette trajecten	Totaal (n=96)	G4+G32 (n=23)	Isd (n=19)	Kleinere gemeenten (n=54)
Gesubsidieerde arbeid	5.729	5%	6%	1%	2%
Loonkostensubsidies	12.374	10%	11%	5%	9%
Begeleidingstrajecten	48.106	39%	37%	48%	38%
Ondersteunende activiteiten	27.048	22%	20%	24%	27%
Beroepskwalificerende scholing	10.266	8%	9%	6%	9%
Sociale activering	20.428	16%	17%	15%	14%
Persoonsgebonden re-integratiebudget	691	0,6%	1%	0%	0,4%
Totaal	124.642				

In vergelijking met eerdere jaren valt op dat de activiteiten om mensen betaald aan het werk te houden steeds verder afnemen. De inzet op begeleidingstrajecten naar werk neemt juist steeds verder toe. Het aantal trajecten voor sociale activering laat in vergelijking met 2010 een daling zien. Deze ontwikkeling strookt met de verwachting die de sociale diensten vorig jaar uitspraken. In vergelijking met andere gemeentegrootteklassen zetten intergemeentelijke sociale diensten veel minder vaak gesubsidieerde arbeid en loonkostensubsidie in, maar vaker begeleidingstrajecten naar werk. Grotere gemeenten zetten vaker activiteiten voor sociale activering in.

Figuur 22. Inzet activiteiten door de jaren heen

4.4 Uitgaven armoedebeleid

Hoewel inkomensbeleid aan het Rijk voorbehouden is, hebben gemeenten wel mogelijkheden om huishoudens met een minimuminkomen te ondersteunen. In 2010 heeft het Rijk bepaald dat gemeenten alleen armoedebeleid mogen voeren voor huishoudens met een inkomen tot 110% van de bijstandsnorm.

Er zijn drie vormen van armoedebeleid en -instrumenten:

1. curatief armoedebeleid verzacht armoede door financiële tegemoetkomingen voor de doelgroep.
2. preventief armoedebeleid voorkomt armoede door bijvoorbeeld voorlichting en het vroegtijdig signaleren en informeren van risicogroepen.
3. activerend armoedebeleid voorkomt of vermindert participatieproblemen en sociaal isolement door belemmerende factoren weg te nemen. Het gaat bijvoorbeeld om verslavingszorg of psychische begeleiding.

Activerend en preventief armoedebeleid kunnen bijdragen aan de re-integratie en participatie van klanten.

De deelnemende sociale diensten hebben in 2011 aan armoedebeleid 171 miljoen euro uitgegeven en aan bijzondere bijstand 162 miljoen euro. Vooral kleinere gemeenten geven vaak meer uit dan er begroot is. Voor intergemeentelijke sociale diensten geldt het omgekeerde.

Tabel 37. Uitgaven aan armoedebeleid en bijzondere bijstand

	Totaal (n=91)	G4 (n=4)	G32 (n=19)	Isd (n=15)	Kleinere gemeenten (n=53)
Uitgaven armoedebeleid als % van de begroting	103%	98%	108%	92%	104%
Uitgaven bijzondere bijstand als % van de begroting	107%	101%	97%	98%	113%

4.5 Een vooruitblik op 2012

Het SZW-deel van het participatiebudget krimpt in 2012 met 43% ten opzichte van 2011. Gemeenten hebben daarom keuzes moeten maken in de besteding van de middelen. Uit de Divosa-monitor 2011 bleek dat het voortzetten van het uitgavenpatroon van sociale diensten grote tekorten op zou leveren, omdat ook de reserves eindig zijn.

Aan managers van sociale diensten is gevraagd hoe ze het SZW-deel van het participatiebudget in 2012 gaan inzetten. Ze blijken net als in 2011 vooral te kiezen voor begeleidingstrajecten. Hierdoor zal de besteding aan gesubsidieerde arbeid en loonkostensubsidies verder afnemen.

Tabel 38. Verwachte inzet SZW-deel in 2012

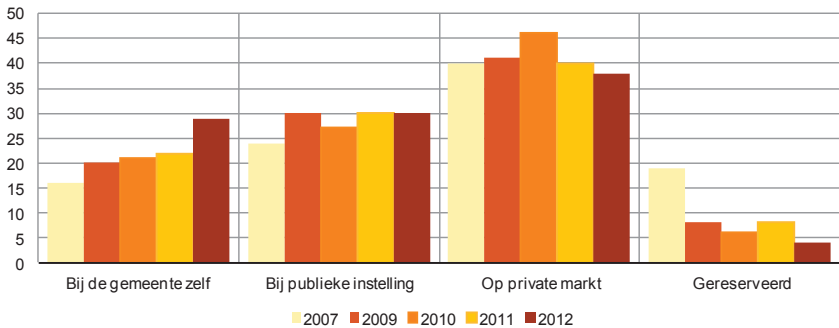
	Totaal (n=92)		G4+G32 (n=20)		Isd (n=15)		Kleinere gemeenten (n=57)	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Gesubsidieerde arbeid	21%	16%	23%	18%	7%	9%	14%	14%
Loonkostensubsidies	19%	16%	18%	16%	17%	11%	26%	13%
Begeleidingstrajecten	38%	40%	38%	41%	47%	48%	41%	46%
Ondersteunende activiteiten	8%	11%	8%	13%	9%	13%	8%	10%
Beroepskwalificerende scholing	5%	7%	5%	4%	9%	8%	4%	7%
Sociale activering	8%	8%	8%	6%	11%	9%	6%	9%
Persoonsgebonden re-integratiebudget	0,3%	2%	0%	1%	0,5%	3%	0,2%	2%

Verder blijkt dat sociale diensten steeds vaker besluiten om re-integratie uit te laten voeren binnen de eigen gemeente of door aan de gemeente gelieerde bedrijven. Ook op langere termijn is deze tendens zichtbaar.

Tabel 39. Verwachte verdeling werkbudget over uitvoeringsorganisaties

Besteding werkbudget 2012	Totaal		G4		G32		Isd		Kleinere gemeenten	
	(n=98) 2011		(n=4) 2012		(n=21) 2011		(n=18) 2012		(n=55) 2011	
Gemiddeld % bij de gemeente zelf	22%	29%	24%	40%	24%	28%	24%	31%	21%	28%
Gemiddeld % bij overige publieke instellingen	30%	30%	28%	6%	33%	33%	30%	35%	30%	29%
Gemiddeld % op de private markt	40%	38%	42%	54%	36%	36%	50%	33%	41%	40%
Gemiddeld % gereserveerd/nog niet uitgegeven	8%	4%	5%	0%	8%	2%	6%	2%	9%	4%

Figuur 23. Ontwikkeling verdeling werkbudget over uitvoeringsorganisaties

De door de bezuinigingen afgedwongen keuzes zijn terug te zien in de ondersteuning die klanten in 2012 krijgen. Sociale diensten gaan vooral inzetten op klanten met onbetaald werk. De inspanningen voor groepen aan de onderkant van de participatieladder nemen verder af, net als de inzet voor betaald werk met ondersteuning. Vorig jaar rapporteerden sociale diensten in de Divosa-monitor ook al dat ze steeds minder zouden inzetten op de onderkant van het bestand en meer op werken met behoud van uitkering.

Tabel 40. Prioritering in doelgroepen (n=105)

Welke doelgroepen krijgen door de bezuinigingen meer of minder ondersteuning?	Meer ondersteuning	Geen verandering	Minder ondersteuning
Klanten met betaald werk met ondersteuning (regulier werk met ondersteuning, trede 5)	18%	41%	42%
Klanten met onbetaald werk (arbeidstoeleiding, trede 4)	30%	54%	16%
Klanten die deelnemen aan georganiseerde activiteiten (arbeidsactivering, trede 3)	19%	53%	28%
Klanten met sociale contacten buiten de deur (maatschappelijke ontwikkeling, trede 2)	7%	33%	60%
Klanten die geïsoleerd leven (zorg, trede 1)	3%	37%	60%

Hoofdstuk_5

Recente ontwikkelingen

Recente ontwikkelingen

Voor 2012 en 2013 stonden er verschillende wetswijzigingen op de rol op het gebied van werk en inkomen. We hebben sociale diensten gevraagd welke consequenties dat begin 2012 heeft voor hun werk en welke voorbereidingen ze al hebben getroffen voor toekomstige veranderingen.

De **huishoudinkomenstoets** gaf sociale diensten veel extra werk, doordat er bij 35% van de huishoudens onderzoek gedaan moest worden naar het gezinsinkomen. Ze verwachtten door de toets een afname van 6% van het aantal bijstandsuitkeringen. De regeling, vanaf 1 januari 2012 van toepassing op nieuwe aanvragen, stuitte op veel onbegrip. Sociale diensten verwachtten dat dat alleen maar zou toenemen als de regeling vanaf 1 juli 2012 op het zittende bestand zou worden uitgevoerd. Inmiddels is deze regeling weer van de baan.

35% van de sociale diensten zegt gebruik te gaan maken van de nieuwe mogelijkheid om uitkeringsgerechtigden een **tegenprestatie** te vragen; bij de helft van de diensten was dit nog onduidelijk. De tegenprestatie krijgt de vorm van vrijwilligerswerk (dan zoekt de gemeente samenwerking met een vrijwilligersloket of steunpunt vrijwilligers) of werk dat bijdraagt aan zorg of de leefbaarheid en veiligheid in een wijk in het kader van de Wmo.

Vrijwel elke gemeente heeft al een **werkgeversbenadering**, meestal in samenwerking met UWV-Werkbedrijf, andere gemeenten en het sw-bedrijf. Dit is nodig omdat gemeenten vanaf februari 2013 door wijzigingen in de wet Suwi samen met UWV verantwoordelijk worden voor het regionale arbeidsmarktbeleid.

Voor 2013 stond de invoering van de **Wet Werken naar Vermogen** op het programma. Op grond van gegevens van het CBS en UWV en de Wsw-statistiek schatten we dat sociale diensten daardoor ongeveer 110.000 extra klanten zouden krijgen: 102.000 Wsw'ers en 8.000 Wajongers. Eind mei is besloten dat de Wwnv niet doorgaat.

5.1 De huishoudinkomenstoets

Tot en met 2011 konden mensen die op één adres wonen (bijvoorbeeld ouders en volwassen kinderen) zelfstandig recht op bijstand hebben. Sinds 1 januari 2012 kregen nieuwe aanvragers per huishouden één bijstandsuitkering. De hoogte daarvan hangt af van het inkomen van alle gezinsleden samen (een Wajonguitkering of inkomsten onder ongeveer € 1.000 per maand van volwassen kinderen die studeren of een leer-werkbaan hebben tellen daarbij niet mee). Op 1 juli zou de regeling gaan gelden voor alle bijstandsgerechtigden. In het Begrotingsakkoord 2013 is de huishoudinkomenstoets weer van tafel geveegd.

Toets zou tot 6% minder uitkeringen leiden

Sociale diensten hebben wel al veel werk verzet voor het uitvoeren van de huishoudinkomenstoets. De sociale diensten die deze vraag konden beantwoorden hebben hun bestanden al doorgelicht om het recht op uitkering en de hoogte daarvan per 1 juli opnieuw te kunnen vaststellen. Zij hadden in maart 2012 samen in totaal 50.680 huishoudens geselecteerd waarvan ze vermoedden dat de inkomenstoets gevolgen had voor de toekenning of hoogte van de uitkering. Dit komt neer op 15% van het totaal aantal uitkeringen dat deze sociale diensten verstrekten op 31 december 2011. De overige gemeenten waren ten tijde van de enquête nog niet klaar met het doorlichten van de bestanden.

De sociale diensten verwachtten dat gemiddeld 35% van de geselecteerde

huishoudens te maken zou krijgen met een beëindiging van de uitkering. Voor de deelnemende sociale diensten zou dat neerkomen op ruim 17 duizend beëindigde uitkeringen, 6% van het totaal. Het gaat hier om een indicatie op basis van de eerste ervaringen van sociale diensten. De daadwerkelijke effecten van de huishoudinkomenstoets zullen onduidelijk blijven nu die is teruggedraaid. Het zou interessant zijn om de ervaringen van sociale diensten in de eerste vier maanden van 2012 te verzamelen om te bekijken welke leerpunten de huishoudensinkomenstoets heeft opgeleverd.

Tabel 41. Huishoudinkomenstoets in de praktijk

	Totaal (n=106)	% van het Wwb/Wij bestand op 31 december 2011
Huishoudens die zijn geselecteerd voor een onderzoek naar aanleiding van de huishoudinkomenstoets?	50.680	15%
Schatting van het aantal uitkeringen dat beëindigd zal worden	17.630	6%

Ramingen huishoudinkomenstoets

Het ministerie van SZW raamde dat de huishoudinkomenstoets 54 miljoen per jaar zou besparen op de uitgaven aan bijstandsuitkeringen. Deels omdat uitkeringen zouden worden stopgezet, deels omdat bijstandsuitkeringen verlaagd zouden worden. Daarbij hield het ministerie er rekening mee dat vooral thuiswonende meerderjarige kinderen met eigen inkomsten zouden gaan verhuizen. Doordat 2012 een overgangsjaar was, zouden de besparingen maar 27 miljoen bedragen.

Het ministerie dacht dat de maatregel op termijn zou leiden tot 8.000 minder uitkeringen en nog eens 10.000 verlaagde uitkeringen. In totaal zouden dus

18.000 huishoudens op de een of andere manier door de nieuwe maatregel geraakt gaan worden, onder te verdelen in drie groepen:

1. circa 2.200 huishoudens waarbij zowel de kinderen als de ouders in de bijstand zitten. (12%)
2. circa 7.800 huishoudens waarbij het kind bijstand heeft, maar ouders andere inkomsten hebben (43%)
3. circa 8.000 huishoudens waarbij ouders in de bijstand zitten, maar kinderen andere inkomsten hebben (45%).

¹ Zie de Memorie van toelichting op de wijziging van de Wet werk en bijstand en samenvoeging van die wet met de Wet Investeren in Jongeren gericht op bevordering van deelname aan de arbeidsmarkt en vergroting van de eigen verantwoordelijkheid van uitkeringsgerechtigden. (Kamerstuk 32815, nr.3) en Nota naar aanleiding van het verslag (Kamerstuk 32815, nr.7).

Toets leidt tot onbegrip bij klanten en hoge uitvoeringskosten

Veel sociale diensten melden dat ze in de uitvoeringspraktijk te maken kregen met veel agressie en onbegrip van klanten. Anderen zeggen dat de reacties ten tijde van de enquête (maart 2012) nog meevielen omdat de gevolgen pas per 1 juli zichtbaar zouden zijn.

De uitvoering van de huishoudinkomenstoets heeft veel tijd gekost en zorgde voor een hoge werkdruk. Eén directeur zegt dat de beoordeling van een individueel dossier een half uur duurde. Een andere gemeente stelt dat de invoering van de huishoudinkomenstoets 7 fte heeft gekost. Het gaat hier dan om werk van consulenten, maar ook om handhaving en sociale recherche.

Vooraf werd gewaarschuwd dat de huishoudinkomenstoets tot gevolg zou hebben dat samenwonende gezinsleden op zichzelf zouden gaan wonen om zo een volledige uitkering te kunnen krijgen. In dit onderzoek is nog geen toename van verhuizingen gebleken. Misschien zouden zulke effecten pas

op 1 juli zichtbaar zouden worden op het moment dat bestaande uitkeringen stopgezet of verlaagd zouden worden.

5.2 Tegenprestatie

Vanaf 1 januari 2012 mogen gemeente een tegenprestatie vragen van mensen die een bijstandsuitkering ontvangen (Wwb, laoz of laow). Die tegenprestatie bestaat uit onbeloofde werkzaamheden die nuttig zijn voor de samenleving. Het gaat daarbij om additioneel werk dat moet passen bij het vermogen van de individuele klant en dat betaald werk of re-integratieactiviteiten niet in de weg mag staan. Gemeenten bepalen zelf of ze een tegenprestatie vragen en wat de aard, duur en omvang daarvan is. De wetgever gaat ervan uit dat het meestal niet om veel of langdurige werkzaamheden zal gaan.¹¹

Een derde van de gemeenten wil tegenprestatie invoeren

De meeste gemeenten wisten in maart nog niet of ze een tegenprestatie van bijstandsgerechtigden wilden vragen. Een derde van de gemeenten zegt dit wel te gaan doen.

Tabel 42. Tegenprestatie

Gaat uw gemeente/dienst een tegenprestatie invoeren?	Totaal (n=108)	G4 (n=4)	G32 (n=23)	Isd (n=19)	Kleinere gemeenten (n=62)
Ja	35%	50%	30%	42%	34%
Nog niet bekend	53%	50%	57%	47%	53%
Nee	12%	0%	13%	11%	13%

¹¹ Zie: Memorie van Toelichting op de Wijziging van de Wet werk en bijstand en samenvoeging van die wet met de Wet Investeren in Jongeren gericht op bevordering van deelname aan de arbeidsmarkt en vergroting van de eigen verantwoordelijkheid van uitkeringsgerechtigden. (Kamerstuk 32815, nr.3)

Vrijwilligerswerk als tegenprestatie

Sommige gemeenten denken bij de invulling van de tegenprestatie aan vrijwilligerswerk en willen dat in samenwerking met het vrijwilligersloket of steunpunt vrijwilligerswerk vormgeven. Hoewel ze het vrijwilligerswerk noemen gaat het wel om een verplichting. Andere gemeenten willen bijstandsgerechtigden inzetten voor werk voor de uitvoering van de Wmo. Het gaat dan om activiteiten die bijdragen aan de leefbaarheid en veiligheid in een wijk, zoals een boodschappendienst of strijkservice.

Opvallend is dat sommige sociale diensten zeggen dat de klant zelf voor vrijwilligerswerk mag kiezen en het zelf mag regelen. Pas als dit niet lukt, zal de gemeente een tegenprestatie toewijzen. Sommige sociale diensten zien het volgen van een re-integratietraject ook als een tegenprestatie. Het lijkt erop dat de tegenprestatie nog niet tot vernieuwende ideeën heeft geleid. Vorig jaar had al ruim 70% van de sociale diensten plannen om bijstandsgerechtigden in te zetten voor de uitvoering van de Wmo en 30-40% deed dat al. Toen ging het nog maar om 3 tot 4% van het totale klantenbestand van de sociale dienst. De verplichte tegenprestatie zou het aantal ingezette mensen kunnen verhogen.¹²

De meeste gemeenten die de tegenprestatie gaan invoeren willen dat voor alle klanten doen (78%). Verder zegt een kleine groep dat klanten die niet in aanmerking komen voor re-integratie een tegenprestatie moeten leveren.

5.3 Werkgeversbenadering

De wijziging van de wet Suwi begin mei maakt UWV en gemeenten vanaf februari 2013 samen verantwoordelijk voor het regionale arbeidsmarktbeleid en de werkgeversbenadering. Een reden voor de wijziging is dat werkgevers niet met alle gemeenten afzonderlijk zaken willen doen.

¹² Zie ook: Divosa-monitor 2011 – deel 2. Maximaal vermogen. Over win-winsituaties in gemeentelijk participatiebeleid.

Daarom moeten werkzoekenden in één systeem geregistreerd worden en moeten UWV en gemeenten in de 30 aangewezen arbeidsmarktregio's afspraken maken over de manier waarop ze gaan samenwerken. Uit de Divosa-monitor van vorig jaar bleek al dat 62% van de sociale diensten in 2011 door de bezuinigingen op het re-integratiebudget meer inspanningen zou gaan leveren op de werkgeversbenadering. Op dit moment heeft vrijwel elke gemeente een werkgeversbenadering. Daarbij werken ze met verschillende partijen samen, vooral met UWV-Werkbedrijf, andere gemeenten en het sw-bedrijf. Daarnaast werkt driekwart van de sociale diensten samen met de eigen afdeling Economische Zaken. Veel minder vaak wordt met werkgeversorganisaties samengewerkt.

Kleinere gemeenten zullen naar aanleiding van de wijzigingen in Suwi nog stappen moeten zetten. Twintig procent tot een kwart werkt bij het benaderen van werkgevers nog niet samen met andere gemeenten en UWV, maar dat moet wel nu de regionale samenwerking verplicht is geworden. De werkgeversbenadering van kleinere gemeenten kent sowieso minder samenwerking met andere partijen.

Tabel 43. Samenwerkingspartners in de werkgeversbenadering

Met wie werkt u samen in uw werkgeversbenadering?	Totaal (n=106)	G4 (n=4)	G32 (n=23)	Isd (n=19)	Kleinere gemeenten (n=60)
We werken niet samen	3%	0%	0%	0%	5%
De afdeling Economische Zaken van de gemeente	72%	75%	91%	68%	65%
UWV-Werkbedrijf	88%	100%	100%	100%	78%
Andere gemeenten	80%	100%	87%	79%	77%
Het sw-bedrijf	80%	100%	87%	89%	73%
Werkgeversorganisaties	34%	25%	52%	37%	27%
Andere partners	20%	0%	26%	16%	20%

In de toekomst krijgt de werkgever een centrale positie in de uitvoering. Gemeenten moeten daarom vraaggericht gaan werken, focussen op wat de werkgever wil en hoe de gemeente hierin kan ondersteunen. In de huidige uitvoeringspraktijk van sociale diensten gaat veruit de meeste aandacht nog naar de klant (82%).

Tabel 44. Verdeling van aandacht tussen klanten en werkgevers

Hoeveel aandacht geeft u binnen uw dienst aan klanten en werkgevers?	Totaal (n=92)	G4+G32 (n=21)	Isd (n=15)	Kleinere gemeenten (n=56)
% van de beschikbare tijd voor klanten	82%	82%	84%	81%
% van de beschikbare tijd voor werkgevers	18%	18%	16%	19%

5.4 Wet Werken naar Vermogen

De Wet Werken naar Vermogen (Wwnv) zou op 1 januari 2013 ingaan en dan een grote verandering binnen het sociale domein teweegbrengen. Bij het Begrotingsakkoord 2013 is echter besloten dat de wet niet doorgaat.

Wet werken naar vermogen

De Wwnv voegt de Wwb samen met de Wsw en onderdelen van de huidige Wajong. In de memorie van toelichting bij de Wwnv¹³ staat dat de wet ervoor moet zorgen dat mensen zoveel mogelijk meedoen naar vermogen:

- > Iedereen werkt naar vermogen, bij voorkeur bij een reguliere werkgever;
- > Iemand die alleen in een beschutte omgeving kan werken kan instromen in de Wsw;
- > Voor volledig en duurzaam arbeidsongeschikte jonggehandicapten blijft de Wajong bestaan.

¹³ Ministere van SZW (2012) Memorie van toelichting Wwnv, Den Haag

Kerdoel van het wetsvoorstel is dat er meer mensen met een arbeidsbeperking aan de slag gaan bij een reguliere werkgever. Gerelateerde doelen zijn:

- > Mensen worden beoordeeld op hun mogelijkheden en niet op hun beperkingen;
- > Er is alleen ondersteuning voor wie het echt nodig heeft;
- > Er komt een transparant nieuw activerend stelsel dat mensen uit de uitkering houdt.

Het wetsvoorstel bevat ook het nieuwe instrument loondispensatie. Dat maakt het mogelijk dat werkgevers werknemers met een arbeidsbeperking een lager loon betalen, dat rekening houdt met hun lagere productie. Gemeenten vullen vervolgens het inkomen van de werknemer aan tot maximaal het minimumloon.

Gemeenten zouden bij invoering van de Wwnv te maken krijgen met een grotere en bredere doelgroep voor re-integratie. Omdat de wet gepaard ging met bezuinigingen, zouden ze die grotere doelgroep bovendien met minder middelen moeten gaan bedienen. De Wsw zou alleen blijven bestaan voor mensen die uitsluitend beschut konden werken. De overige klanten (Wsw, Wwb en Wajong) zouden bij reguliere werkgevers aan de slag moeten.

Omvang en opbouw van de doelgroep Wwnv

Om een indicatie te krijgen van de omvang en samenstelling van de bestanden waarvoor gemeenten onder de Wwnv verantwoordelijk zouden zijn, hebben we de doelgroepen met gegevens van CBS, UWV en de Wsw-statistiek in kaart gebracht.

De schatting van de hoeveelheid Wajongers die onder de Wwnv gaan vallen, is gebaseerd op de volgende aannames van UWV:

- > 91% van de nieuwe instroom valt onder de nieuwe Wajong (op basis van een schatting op de instroomcijfers over 2012). De overige 9% bestaat uit herinstromers die nog onder de oude Wajong vallen en hun oude rechten niet verliezen.
- > Hiervan valt ongeveer 85% door de Wwnv onder de verantwoordelijkheid van de gemeente.
- > Die 85% is als volgt opgebouwd: 35% volgt een opleiding en heeft in de Wwnv geen recht op een uitkering. De overige 50% van de instroom valt wel binnen de doelgroep van de Wwnv.¹⁴

Tabel 45. Indicatie omvang doelgroep Wwnv in 2010 en 2011 en ontwikkeling

	Aantal in 2010	Aantal 2011
Wwb	323140	332191
Wsw interne dienstbetrekkingen	72.799	70.794
Wsw dienstbetrekkingen detachering	24.301	26.092
Wsw begeleid werken	5.735	6.050
Instroom Wajong*	7.950	7.308
Totaal	433.925	442.435

Bron: CBS, cijfers van 31 december 2010 en 2011 (voor Wwb/Wij), Atlas sociale verzekeringen/ UWV, cijfers van 31 december 2010 en 2011 (voor de Wajong) en Wsw-statistiek, cijfers van 31 december 2010 en 30 juni 2011 (voor de Wsw)

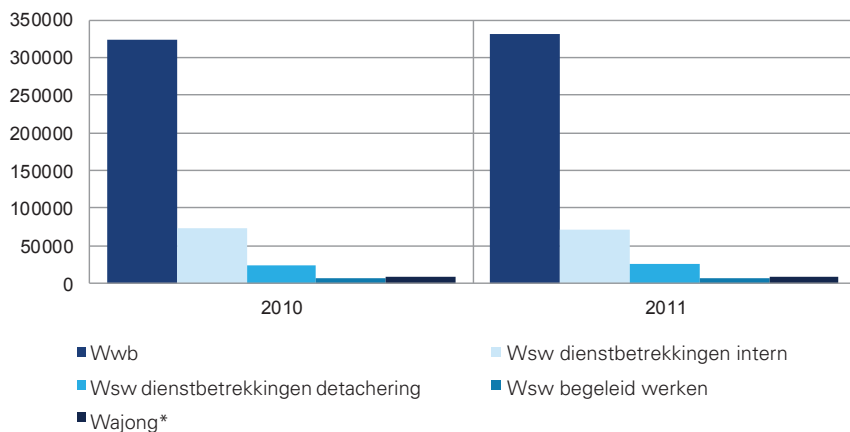
*Wajong is een schatting op basis van cijfers uit 2012. De nieuwe instroom in de Wajong zal geleidelijk bij gemeenten terecht komen. Met elk extra jaar dat gemeenten voor de Wajong verantwoordelijk zijn, zal de groep dan ook groeien.

Wwnv: 25% uitkeringsgerechtigden bovenop Wwb

De doelgroep van de Wwnv bestaat in 2010 en 2011 voor bijna driekwart uit Wwb'ers. Dat betekent dat de bestanden van gemeenten bij de invoering van de Wwnv met een kwart zouden toenemen.

¹⁴ UWV (2011) Factsheet Wajong, Amsterdam

Figuur 24. Indicatie omvang doelgroep Wwnv in 2010 en 2011

Bron: CBS, Wsw-statistiek en UWV

* Wajong is een schatting

Wwnv: gemeenten verantwoordelijk voor 5,5% beroepsbevolking

Met de invoering van de Wwnv zouden gemeenten verantwoordelijk worden voor 5,5% van de beroepsbevolking; een toename van 1% of 110.325 mensen ten opzichte van de huidige Wwb. Het aandeel in de beroepsbevolking van de Wwnv-doelgroep verschilt per regio. In de provincie Groningen gaat het bijvoorbeeld om 8,9% van de beroepsbevolking, in de provincie Utrecht om 3,6%.

Bijna een derde van de wsw'ers werkt al bij reguliere werkgever

De Wet werken naar vermogen had ook tot doel om het aantal plaatsen in de sociale werkvoorziening naar 30.000 af te bouwen over een termijn van 40 jaar. De sociale werkvoorziening zou dan alleen nog maar toegankelijk zijn voor mensen die uitsluitend in een beschutte werkomgeving kunnen werken. In juni 2011 waren er 102.942 dienstbetrekkingen bij de sociale

werkvoorzieningen. De overgrote meerderheid daarvan is nu binnen de beschutte werkomgeving.

Tabel 46. Dienstbetrekkingen sociale werkvoorziening (juni 2011)

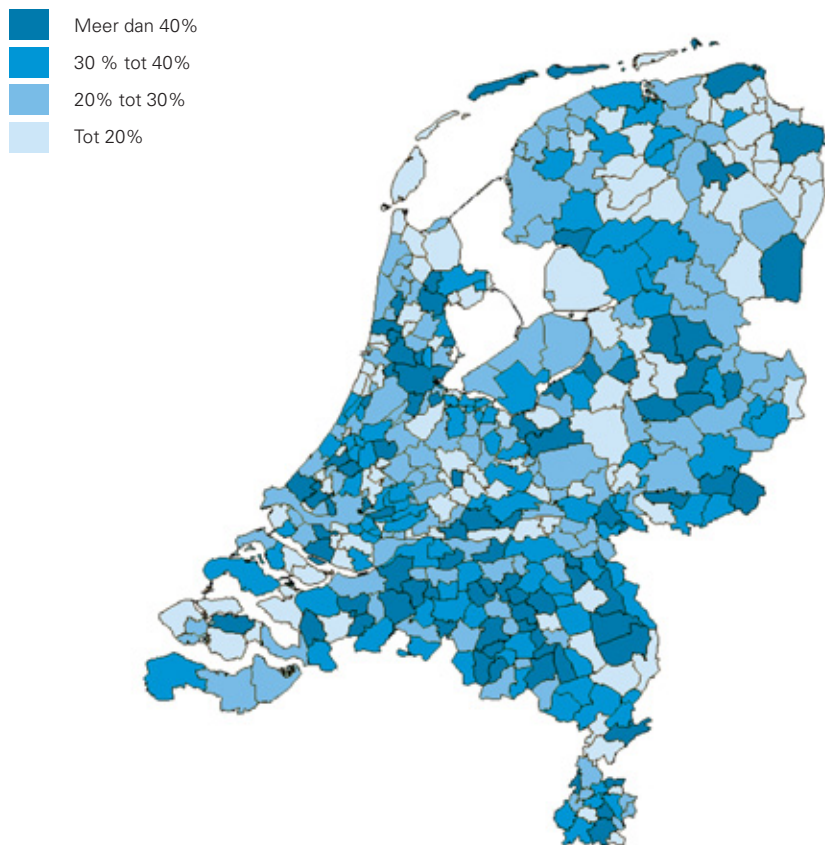
	Absoluut	Als % van totaal
Beschut werk	70.794	69%
Detachering	26.092	25%
Begeleid werk	6.050	6%
Onbekend	6	0%
Totaal	102.942	100%

Bron: Wsw-statistiek

Daarnaast stonden er nog ruim 22 duizend mensen op de wachtlijst voor een Wsw-plaats.

Onder de Wwnv zouden gemeenten zoveel mogelijk mensen bij reguliere werkgevers moeten plaatsen. Nu werkt al 31% van de Wsw'ers bij een reguliere werkgever, via detachering of begeleid werken. De regionale verschillen zijn hierbij groot.

Kaart 9. Percentage Wsw'ers met niet-beschut werk per gemeente (juni 2011)

Bron: Wsw-statistiek

Bijlage 1

Methodologische verantwoording

Het grootste deel van gegevens voor deze monitor is verzameld met een online enquête die op donderdag 8 maart 2012 is uitgezet onder managers van sociale diensten; allen leden van Divosa. Met een uitgebreide, gestructureerde vragenlijst zijn opvattingen, werkwijzen en cijfers uitgevraagd. De sluitingstermijn was drie weken later, maar is op verzoek voor een aantal gemeenten verlengd tot begin april.

Ontbrekende waarden en afronding

We hebben de resultaten per vraag gerapporteerd. De respondenten die een vraag niet beantwoord hebben, zijn voor die vraag niet meegenomen. Dit zijn de zogenaamde ‘missing values’ (ontbrekende waarden). Door afrondingsverschillen telt de procentuele verdeling niet altijd keurig op tot 100%, maar wisselt die tussen 99% en 101%.

Ongewogen gemiddelden

Tenzij anders vermeld gaat het bij de totalen in de monitor om ongewogen gemiddelden. Dit betekent dat elke waarde even zwaar meetelt. Wanneer we een gewogen gemiddelde berekend door de waarde van elke gemeente een wegingsfactor te geven vermelden we dat.

Vergelijking voorgaande jaren

Waar mogelijk vergelijken we de cijfers van 2011 met die van voorgaande monitors. Hierbij merken we wel op dat die vergelijking niet perfect is omdat het niet telkens om dezelfde groep respondenten gaat.

Invloed achtergrondkenmerken

Om de mogelijke invloed van achtergrondkenmerken (zoals gemeentegrootte en de grootte van het klantenbestand) te achterhalen hebben we Spearman rangcorrelaties en correlatieanalyses uitgevoerd. Spearman rangcorrelaties

meten de sterkte en richting van een verband tussen twee variabelen. Verbanden gelden standaard als significant bij een betrouwbaarheid van 95%. Een correlatieanalyse toetst de samenhang tussen twee variabelen. Een correlatie van .30 of hoger ($\alpha = .05$, dat wil zeggen 5% kans op ten onrechte aannemen van een verband) wordt in de sociale wetenschappen algemeen geïnterpreteerd als een verband tussen twee variabelen. Wanneer een achtergrondkenmerk invloed heeft op de resultaten vermelden we dat.

Onderscheid naar grootteklasse

In het rapport maken we onderscheid tussen de G4, G32, intergemeentelijke sociale diensten en kleinere gemeenten. We voegen G4 en G32 samen wanneer de G4 geen volledige respons heeft of wanneer dat vergelijking met eerdere monitors mogelijk maakt.

Respons naar grootteklasse

In de onderstaande tabel is de respons op de online enquête weergegeven naar grootteklasse. Hierbij zijn samenwerkingsverbanden van gemeentelijke sociale diensten geteld als één respondent en als één lid van Divosa. Omdat het ledenbestand van Divosa voortdurend verandert, kan het hieronder weergegeven totaal afwijken van het actuele ledenbestand.

Tabel 47. Leden Divosa en respons naar aantal inwoners

Grootteklasse	Aantal Divosa-leden	Respons (absoluut)	Respons (als % van aantal Divosa-leden)
Kleinere gemeente	227	67	30%
Isd	34	20	59%
G32	33	23	72%
G4	4	4	100%
Totaal	298	114	38%

De volgende samenwerkingsverbanden komen voor in het onderzoek:

Tabel 48. Samenwerkingsverbanden in het onderzoek

Samenwerkingsverband
ISD Noordoost / Werkplein Eemsdelta
ISD de Kempen
De Kompanjie
Noardwest Fryslan
IASZ Heemstede
IASZ Woerden
GR Het Plein Zutphen
IASZ Huizen Blaricum Eemnes Laren
IASZ Bergen op Zoom
ISD-Kompas
ISD Kop van Noord-Holland
ISD Midden-Langstraat
ISD Noordenkwartier
ISD Optimisd
RSD & KB Alblasserwaard Oost Vijfherenland
RSD Hoeksche Waard
RSD Kromme Rijn Heuvelrug
Pentasz Mergelland
Sociale Dienst Bommelerwaard
Sociale Dienst Oost Achterhoek

Dekkingsgraad onderzoek

De 114 respondenten vertegenwoordigen 182 gemeenten; 44% van de 410 gemeenten die Nederland op 1 januari 2011 telde. De gemeenten in dit onderzoek zijn verantwoordelijk voor 217.170 Wwb/Wij-gerechtigden onder de 65 jaar (CBS, december 2011). Dit is 69% van het landelijk totaal van 315.890. Voor hun gebundelde uitkering kregen deze gemeenten samen 2.803.072.899 euro. Dit is 69% van het totaal verstrekte landelijke budget van 4.041.287.770 euro. Daarnaast hadden ze samen een werkdeel van 955.305.196 euro, dit is 72% van het landelijke werkbudget van 2011 (11.335.660.000 euro).

Literatuur

Kenniscentrum UWV (2012:1) UWV kennisverslag 2012-1, Amsterdam.

Kenniscentrum UWV (2012:2) Doorstroom van WW naar bijstand 2001-2012, UWV-kennismemo 2012-1, Amsterdam.

CBS (2012) Bewegingen op de Nederlandse arbeidsmarkt 1999-2008. Den Haag.

CPB (2012) Centraal Economisch Plan 2012. Den Haag.

Divosa (2011:1) Divosa-monitor 2011 - deel 1: Grenzen verleggen: Sociale diensten en participatiebevordering, Utrecht.

Divosa (2011:2) Divosa-monitor 2011 - deel 2: Maximaal vermogen - Over win-winsituaties gemeentelijk participatiebeleid, Utrecht.

Edzes, A.J.E. (2010) Werk en Bijstand. Arbeidsmarkt strategieën van gemeenten, Groningen.

Bijlage 2

Begrippenlijst

Actieplan

Jeugdwerkloosheid

Initiatief van de Rijksoverheid (2009-2011) om jeugdwerkloosheid te bestrijden door jongeren langer op school te houden, intensiever te begeleiden naar bestaande banen en meer leer-werkplaatsen en stages te scheppen. Vier ministeries werkten hiervoor samen met gemeenten/ VNG, UWV, onderwijs, kenniscentra en sociale partners.

Additioneel werk

Werk zonder betaling en met behoud van uitkering; vaak speciaal in het leven geroepen of bestaand werk dat een uitkeringsgerechtigde alleen met begeleiding kan doen.

Bbp

Bruto binnenlands product; een maat voor de welvaart van een land.

Bbz

Bijzondere bijstandsverlening zelfstandigen; financiële ondersteuning in de vorm van een lening, krediet of aanvulling op het inkomen.

Begrotingsakkoord 2013	Afspraken van parlement en demissionair kabinet over crisismaatregelen voor het terugdringen van het begrotingstekort. Onderdeel van deze afspraken is dat de Wwnv niet doorgaat.
Beroepsbevolking	De beroepsbevolking bestaat uit alle personen tussen de 15 en de 65 jaar die 12 uur per week betaald werken of dat willen.
Bestuursakkoord 2008-2011	Bij deze afspraken tussen Rijk en gemeenten werd onder andere een afwijkende financieringsstructuur voor de Wwb vastgelegd: de budgetten werden voor drie jaar vastgelegd.
Bestuursafspraken 2011-2015	Deze afspraken tussen Rijk en gemeenten waren een voorbereiding op de Wwnv. Ze zijn gebaseerd op het concept-Bestuursakkoord uit 2011, zonder de plannen voor het werkdeel. De gemeenten wilden die niet voor hun rekening nemen vanwege de forse bezuinigingen.
Bijzondere bijstand	Incidentele uitkering van de gemeente voor noodzakelijke kosten die mensen met een laag inkomen niet zelf kunnen betalen.

Buig

Wet bundeling van uitkeringen inkomensvoorziening aan gemeenten; deze wet bundelt sinds 1 januari 2010 de middelen voor alle gemeentelijke inkomensvoorzieningen:

- > de Bbz
- > de loaw
- > de loaz
- > de Wij
- > de Wwb
- > de Wwik

Door de Buig geldt voor al deze inkomensvoorzieningen budgetfinanciering en krijgen de gemeenten volledige financiële verantwoordelijkheid.

CBS

Centraal Bureau voor de Statistiek; zelfstandig bestuursorgaan dat officiële nationale statistieken publiceert.

CPB

Centraal Planbureau; onderzoeksinstituut dat economische beleidsanalyses maakt. Het CPB is onderdeel van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie, maar opereert inhoudelijk onafhankelijk.

G4

De vier grote steden: Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht

G32	Groep van 34 grotere steden: Alkmaar, Almelo, Almere, Amersfoort, Apeldoorn, Arnhem, Breda, Delft. Deventer, Dordrecht, Ede, Eindhoven, Emmen, Enschede, Groningen, Gouda, Haarlem, Haarlemmermeer, Heerlen, Helmond, Hengelo, 's-Hertogenbosch, Leeuwarden, Leiden, Lelystad, Maastricht, Nijmegen, Schiedam, Sittard-Geleen, Tilburg, Venlo, Zaanstad, Zoetermeer en Zwolle
Generaal pardon	Maatregel in 2007 waarbij het kabinet 28.304 asielzoekers die voor 1 april 2001 hun eerste asielaanvraag hadden ingediend een verblijfsvergunning gaf.
Handhaving	Stimuleren of afdwingen dat uitkeringen voldoen aan de dienstverleningsvoorwaarden.
lasz	Intergemeentelijke Afdeling Sociale Zaken
IAU	Incidentele Aanvullende Uitkering. Gemeenten die het Buig-budget met meer dan 10% overschrijven kunnen een beroep doen op deze vorm van financiering.
Inkomensdeel	Gemeenten krijgen jaarlijks budget van het Rijk voor bijstandsuitkeringen. Sinds 2010 is dit onderdeel van het Buig-budget.

loaw	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers; deze wet regelt een aanvulling op het inkomen tot het bijstandsniveau.
loaz	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte zelfstandigen; deze wet regelt een aanvulling op het inkomen aan tot het bijstandsniveau.
Isd	Intergemeentelijke Sociale Dienst
Loondispensatie	Loondispensatie betekent dat de werkgevers mensen die niet zelfstandig het minimumloon kunnen verdienen een lager loon mogen betalen, dat rekening houdt met hun lagere productie. De gemeente vult dit loon aan tot (maximaal) 100% van het wettelijk minimumloon. Loondispensatie zou een onderdeel worden van de Wet werken naar vermogen.
Macrobudget	Budget van het Rijk voor alle inkomensvoorzieningen van gemeenten. Hieronder vallen zowel het vooraf toegekende budget voor het lopende jaar als de reserves om IAU en MAU over het voorafgaande jaar te kunnen betalen. Het macrobudget wordt jaarlijks vastgesteld

op basis van ramingen van het CPB. Van 2008-2011 maakten het Rijk en gemeenten andere afspraken in het Bestuursakkoord.

MAU

Meerjarige Aanvullende Uitkering; gemeenten die al drie jaar achtereen aanvullende financiering hebben aangevraagd voor hun inkomensvoorzieningen kunnen het jaar daarop ook een aanvraag doen voor deze structurelere vorm van financiering.

Participatiebudget

Gemeenten krijgen jaarlijks een budget van het Rijk voor re-integratie. Sinds 2010 maakt dat deel uit van het participatiebudget waarin ook de budgetten voor inburgeringsvoorzieningen en volwasseneneducatie zitten.

Participatieladder

Een meetinstrument waarmee je van burgers kunt vaststellen in hoeverre ze meedoen in de samenleving. De ladder is onderverdeeld in zes treden: 1: geïsoleerd, 2: sociale contacten buitenshuis, 3: deelname aan georganiseerde activiteiten (cursus, vereniging), 4: onbetaald werk, 5: betaald werk met ondersteuning, 6: betaald werk. Er zijn ook vergelijkbare instrumenten zoals re-integratieladders.

Poortwachtersbeleid	Beleid om geen uitkeringen toe te kennen aan mensen die zelfredzaam zijn, bijvoorbeeld door jongeren geen uitkering te geven maar een opleiding te laten volgen.
Rib	Re-integratiebedrijf
Rsd	Regionale sociale dienst
SRG	Statistiek Re-integratie door Gemeenten; Gemeenten leveren hiervoor gegevens over hun re-integratievoorzieningen.
SZW	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Suwi	Wet structuur uitvoering werk en inkomen (2002); deze wet beschrijft de taken en verantwoordelijkheden van ketenpartners op het gebied van werk en inkomen zoals UWV en gemeenten.
Sw	Sociale Werkvoorziening; werkplaats voor mensen met een arbeidshandicap.
Terugvordering en verhaal	Sociale diensten mogen uitkeringen terugvorderen die ten onrechte betaald zijn (al dan niet door fraude). Ook kan de gemeente de kosten van bijstand soms (gedeeltelijk) verhalen op anderen dan een bijstandsgerechtigde, bijvoorbeeld op grond van de onderhouds- of alimentatieplicht.

UWV	Uitvoeringinstelling Werknemersverzekeringen; zelfstandig bestuursorgaan dat landelijk zorgt voor werknemersverzekeringen (voor ziekte, arbeidsongeschiktheid en werkloosheid) en voor arbeidsmarkt- en gegevensdienstverlening.
Wajong	Wet Arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten; deze wet regelt dat jonggehandicapten en studenten die op jonge leeftijd arbeidsongeschikt raken ondersteuning krijgen bij het vinden van werk of een (aanvullende) uitkering. UWV voert deze wet uit.
Werkdeel	Deel van het participatiebudget dat is bedoeld om bijstandsgerechtigden aan het werk te helpen.
Werkgevers-benadering	Het stimuleren en ondersteunen van werkgevers om meer mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt in dienst te nemen. De vraag van de werkgever staat daarbij centraal.
Wia	Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen; deze wet regelt een aanvullende uitkering voor mensen die gedeeltelijk kunnen werken en een inkomensvoorziening voor volledig arbeidsongeschikten met weinig kans op herstel.

Wij	Wet investeren in jongeren; deze wet zorgde ervoor dat jongeren geen bijstand krijgen, maar een betaald leer-werkaanbod en zo nodig een aanvulling op hun inkomen tot bijstandsniveau. De wet is op 1 januari 2012 afgeschaft.
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning; deze wet regelt voorzieningen, hulp en ondersteuning die mensen met een beperking nodig hebben om mee te doen aan de maatschappij. Deze wet wordt uitgevoerd door gemeenten.
Wwik	Wet Werk en Inkomen Kunstenaars; deze wet bood kunstenaars een basisinkomen op 70% van het bijstandsniveau waarbij ze tot 125% van het bijstandsniveau mochten bijverdienen. De Wwik is op 1 januari 2012 afgeschaft, later is er een overgangsregeling tot 1 juli 2012 gekomen.
WW	Werkloosheidswet; de WW-uitkering is een tijdelijke uitkering om het verlies aan inkomen tussen twee banen op te vangen. De lengte is afhankelijk van iemands arbeidsverleden.

Wwb

Wet werk en bijstand; deze wet regelt een uitkering voor mensen zonder inkomsten met een verplichting om werk te zoeken. De financiering van de Wwb bestaat uit een inkomensdeel waarmee gemeenten de uitkeringen kunnen betalen en een werkdeel voor re-integratieactiviteiten. Sinds 2010 regelt niet de gemeente maar de SVB aanvullende bijstand voor personen boven de 65.

Wwnv

Wet werken naar vermogen; wet in voorbereiding die vanaf 1 januari 2013 de Wwb, Wsw en een deel van de Wajong zou vervangen. Deze wet zou worden uitgevoerd door gemeenten. In het Begrotingsakkoord 2013 is besloten dat de wet niet doorgaat.

Wsw

Wet sociale werkvoorziening; deze wet helpt mensen met een lichamelijke, psychische of verstandelijke handicap aan betaald werk in de sociale werkvoorziening of met ondersteuning vanuit de sociale werkvoorziening. Deze wet wordt uitgevoerd door gemeenten.

Dit onderzoek is een co-productie van CAB Groningen en Divosa

Colofon

Uitgave

© juni 2012, Divosa, Utrecht

ISBN 9789075892499

Auteurs

Eelco Westerhof, CAB Groningen

Marije van Dodeweerd, Divosa

Anna Weijer, CAB Groningen

Marcel Moes, CAB Groningen

Eindredactie

Anneke Nunn | tekst & concept

Fotografie

Divosa

Vormgeving

Marion Klerken, YON-Vormgeefwerk

De Bijstand in Cijfers | 2011

Instroom

Meest voorkomende redenen voor instroom in de bijstand:

Werkloos zonder recht op WW	16%
Einde WW-uitkering	15%
Wegvallen inkomen (bv uit spaargeld)	11%

Preventiequote

Percentage aanvragen voor bijstand dat niet wordt toegekend

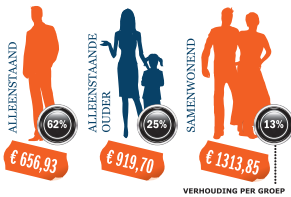
Kosten uitkering

Gemiddelde prijs per uitkering per jaar:

€ 14.436

Financiën

Hoogste bijstandsuitkering per maand (inclusief vakantietoeslag):

Mensen in de bijstand met:

Uitstroom

Meest voorkomende redenen voor uitstroom uit de bijstand:

Werk vinden	31%
Verhuizen	15%
Gesubsidieerde baan krijgen	5%

Re-integratie

Budget voor re-integratie

1,3 miljard euro

Verdeling van de uitgaven:

Gesubsidieerde arbeid	21%
Loonkostensubsidies	19%
Begeleidingstrajecten naar werk	38%
Ondersteunende activiteiten	8%
Beroepskwalificerende scholing	5%
Sociale activering	8%

..... gemiddeld re-integratie-budget per klant

Groei van de bijstand in 2011

Budget

Budget voor de uitkeringen

4 miljard euro

Tekort

-675 miljoen euro (17%)

Percentage gemeenten met een tekort:

Divosa

Bronnen: CAB/Divosa-monitor, CBS en ministerie van SZW
Download de hele Divosa-monitor op www.divosa.nl

cab
findeert beleid

De Divosa-monitor brengt jaarlijks de ontwikkelingen binnen het werkveld van sociale diensten in kaart. Dit eerste deel van de monitor van 2012 laat zien dat 2011 de boeken ingaat als het jaar van het megatekort. Door de recessie en de stijgende werkloosheid hebben sociale diensten het budget voor bijstandsuitkeringen met maar liefst 675 miljoen euro (17%) overschreden.

Behalve de financiële situatie van sociale diensten belicht de Divosa-monitor ook:

- > het klantenbestand van sociale diensten, met inbegrip van in- en uitstroomredenen
- > de besteding van de gemeentelijke re-integratiegelden
- > recente ontwikkelingen rond de Wet werk en bijstand

De combinatie van bezuinigingen en politieke wispelturigheid maakte het werk van sociale diensten in 2011 ingewikkeld. In 2012 zal dat niet anders zijn. Het beste advies lijkt dan ook: stug doorgaan en focussen op wat nog wel kan.

Koningin Wilhelminalaan 5 | Postbus 2758 | 3500 GT Utrecht
T 030 - 233 23 37 | F 030 - 233 37 26 | info@divosa.nl

www.divosa.nl

